

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΤΟΣ Β', ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 6-7

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΡΤΙΟΣ-ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1925

AUGUST STRINDBERG

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΡΑΞΙΣ

(*Από τη ζωή του ανθρώπου της αναγεννήσεως*)

Ἡ τελευταία πράξις εἶναι πάντα τὸ σπουδαιότερον σ' ἓνα δράμα καὶ μὲ τὸ τέλος συνειθίζει ὁ δραματογράφος ν' ἀρχίξῃ τὸ ἔργον του. Γιὰ νὰ ἰδῇ κανεὶς τὴν τελευταία πρᾶξιν, δηλαδὴ «τὸ τί θ' ἀπογίνει» βγάνει τώρα ὀλόκληρον βραδίαν στὸ θέατρο. Σὲ ὁρισμένων ὅμως ἀνθρώπων τὸν γεμᾶτο σημασία δρόμον τῆς ζωῆς, συνειθίζουν μερικοὶ νὰ σβήνουν τὴν τελευταία πρᾶξιν, ἐπειδὴ τυχαίνει νὰ εἶναι κάπως ἐνοχλητικὴ καὶ μπορεῖ νὰ δείξῃ στὸν κοσμικὴν τί ἀπογίνεται ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει ἱερὸ καὶ ὄσιο. Αὐτὸς ποῦγραψε τὴν ὀπερέτταν «ὁ Βοκκάκιος», ἀσφαλῶς θὰ τὴν εἶχε διορθώσῃ τὴν τελευταία πρᾶξιν, ἐκεῖ ποὺ ὁ ἀνοιχτόκαρδος φλωρεντινὸς ἐγίνε παπᾶς καὶ βγάζει λόγον γιὰ τὴν Κόλασιν τοῦ Ντάντε, ἂν καὶ δὲν ἔφτασε παρὰ ὡς τὸ 17ο τραγοῦδι. Οἱ τελευταῖες στιγμῆς τοῦ Βολταίρου, ὅταν ἐμετάλαβε, μπορούσαν νὰ γίνον ὑπόθεσιν μιᾶς τραγωδίας, ἐνὸς Φάουστ τοῦ δευτέρου τόμου. Ἡ ἀλλαξοπιστία τοῦ Χάινε στὰ 1851, ἐξέσπασε στὸν πρόλογον *Romancego*, ὅπου ὁμολογεῖ ὅτι «ξίναγύρισε στὸν προσωπικὸ Θεόν, ἀφοῦ πολὺν καιρὸν ἔβασκε χοίρους μαζὶ μὲ τοὺς Χεγκελιανούς, καὶ ὁ πρόλογος αὐτὸς ἔπρεπε νὰ εἶναι τυπωμένος μπροστὰ σὲ κάθε συλλογὴ ποὺ βγάζουν ἀπὸ τὰ ποιήματα του. Ὁ Χέγκελ ψέλνοντας ἐξιλαστήριους ψαλμοὺς στὸ νεκρικὸ κρεβάτι, μπορούσε νὰ γίνῃ μιὰ μεγάλη τοιχογραφία στὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου.

Τὸ πὸ συγκινητικὸ ὅμως τέλος πρᾶξεως τοῦ Ὁσκαρ Γουάιλντ ἢ διήγησιν ἀπὸ τὴ φυλακὴν, τὸ *De Profundis*. Αὐτὸς, ὑπῆρξε ὅπως λένε μερικοί, ὁ ἀνθρώπος τῆς ἀναγεννήσεως, αὐτὸς ποὺ ξέθαψε τὴν εἰδωλολατρικὴν ἐποχὴν καὶ τὴν ψεύτικὴν τῆς λατρείας τῆς ὁμορφιάς, ποὺ κλείνει μέσα τῆς

τὸ ἀσκημότερο ἀπ' ὅλα. Ὁ Κίρκεγορντ * θὰ τὸν ἔλεγε αἰσθητικό, κρυσφορηλατημένον ἐπικούρειον, ἐκκεντρικόν, πού γύρω στὸ μικρὸ του ἐγὼ γύριζε ὅλος ὁ κόσμος μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ τὸν καταλάβῃ αὐτόνε μονάχα. Πολλοὶ παραπλανημένοι ὅπως κι' αὐτὸς ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῆς νιότης, ἐλέησαν ἐλεύθεροι κι' ἀνέγγιχτοι ἀπὸ τὴ δημόσιον τιμωρίαν ὁ Ὁσκαρ Γουάιλντ ὅμως φαίνεται ὅτι ξεδιαλέχτηκε, σὰν ἓνα ὀλόφωτο παράδειγμα καλοδιαλεγμένον, ἐπειδὴ ἡ θέσις του, στὸν τόπο του τοῦλάχιστον, ἦταν σχεδὸν ἰσόθεου. Ἀπὸ ὅτι ἔγραψε λείπει ὁ ἀρχικὸς χαρακτήρισμός, φαίνεται ὅτι εἶναι δαρμένο γάλα, ἀφρόσ' ψευτοπράγματα, χάρις καὶ ὑπάδι. Γεννάει κάποια ἀνησυχία σὰν ἀνακατεμένα φῶτα, καθρέφτες πολλοὺς σ' ἓνα μεγάλο μαγαζί, σ' ἓνα παραπλανητικὸ σαλόνι, μὲ γραμμὲς πού ξεγελᾶν καὶ ψεύτικης πανοραματικῆς προοπτικῆς· ξεγλυστράει μὲς ἀπὸ τὰ δάχτυλα σὰν ἀσπράδι αὐγοῦ ἢ σὰν ἀπόδαρο βατραχάκι. Πάντα ἀναποδογυρισμένη, ὅπως στὸν Ντόριαν Γκρέυ, ὅπου ὁ ἄνθρωπος του μὲ τὶς νυχτερινὲς ἐπιχειρήσεις ἔπρεπε νὰ χάσει νὰ νιάτα του κι' ἐκεῖ ἀλλάζει τὸ πορτραῖτο.

Μόλα ταῦτα ἡ τελευταία πράξις ἐπαίχτηκε κι' ἐβγήκε τρομαχτική, τόσο τρομαχτική ὥστε ὁ Ὁσκαρ Γουάιλντ δὲ μπόρεσε νὰ ἱστορήσῃ ὅλες τῆς τὶς λεπτομέρειες, ἀν' κι' ἡ προφορικὴ παράδοσις τὶς ἔχει φυλάξει σ' ἓναν Σβεντεμποργιανὸ θρύλο.

Φόβος καὶ ἔλεος γεννιέται ἀπὸ τὸ De profundis κι' εὐχαρίστως θάδινε καθένας ἀφεση σ' ἐκεῖνον πού ἴσως νὰ ἦταν τοῦ παραστρατισμοῦ τὸ θῦμα. Ἐγκόσμιο δικαστήριον δὲ θὰ τὸν καταδίκαζε ποτέ, ἀν' μονάχος του δὲν ἀπευθυνόταν σ' αὐτό, ζητώντας ἄδικα πράγματα, κάτι πού ὁ δικός μας ὁ κριτικὸς τῆς ἀναγεννήσεως τὸ λέει κουταμάρα, ἐκεῖ πού γυρέβει νὰ παρουσιάσει τὸν Γουάιλντ γιὰ μάρτυρα καὶ θῦμα συκοφαντίας.

Ὁ Γουάιλντ ὅμως φαίνεται ὅτι τὰ βλέπει ἀλλιῶτικα τὰ πράγματα κι' ὄχι ὅπως ὁ ἐλευθερωμένος ἀπὸ τὶς προλήψεις ὑπερασπιστῆς του.

«Μιὰ μέρα στὴ φυλακὴ πού τὴν περνᾶει κανεὶς χωρὶς νὰ κλάψῃ, εἶναι μιὰ ἡμέρα πού ἡ καρδιὰ ἐσκλήρυνε, κι' ὄχι ἡμέρα πού εἶναι κανεὶς εὐτυχημένος».

«Ὅταν ἐγὼ μιὰ φορὰ ἔβαλα τὶς δυνάμεις τῆς κοινωνίας (δικαστήριον) σὲ κίνηση, ἦταν πολὺ φυσικὸ νὰ γυρίσει ἡ κοινωνία ἐναντίον μου καὶ νὰ ἐλπῆ: Ὅλοι αὐτὸντὸνκαιροὺς ἀψήφισε τοὺς νόμους μὰ καὶ τώρα τοὺς φω-

Soeren Kirkegaard, ὁ μεγαλύτερος φιλόσοφος τῆς Δανίας τοῦ 19 αἰῶνος ἔγραψε πολλὰς φιλοσοφικὰς καὶ ἠθικοθηρησκευτικὰς μελέτας· τὸ μεγαλύτερό του ὅμως κατ'ὄρθωμα ἦταν ἡ ἴδια ἡ ζωὴ του, ἡ ἀπολύτως ἀφογή, παράδειγμα φτωεινότητος ἀνθρώπου πού ὅτι ἐδίδασκε τόκανε πρῶτα νόμο στὸν ἑαυτό του.

νάξει ὁ ἴδιος νὰ σὲ προστατεύσουν; τώρα θὰ τοὺς ἰδῆς λοιπὸν αὐτοὺς τοὺς νόμους ἐφαρμοσμένους μ' ὅλη του τὴ δύναμη».

«Ἡ ὑπέριστατη στιγμή ἑνὸς ἀνθρώπου εἶναι ὅταν πέφτει γονατιστὸς κάτω στὸ χῶμα, χτυπάει τὰ στήθια του κι' ὁμολογεῖ ὅλα τὰ κρίματα πού ἔκανε στὴ ζωὴ του».

Ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς πού τὴν ἐμύρισε στὸ Ὁξφορντ μὲ τὴ Renaissance τοῦ Walter Horatio Paters στὰ 1873 ἀρχίζει τώρα νὰ δείχνει τὰ δόντια της καὶ νὰ γρούζει.

«Παπάδες κι' ἄλλοι ἄνθρωποι, πού μεταχειρίζονται λόγια χωρὶς σημασία, λένε συχνὰ γιὰ τὸν πόνο ὅτι εἶναι ἓνα μυστήριον. Στὴν πραγματικότητα ὅμως εἶναι μιὰ ἀποκάλυψις» «Πίσω ἀπὸ τὴ χαρὰ καὶ τὸ γέλιο μπορεῖ μιὰ ἄγρια σκληρὴ κι' ἀναίσθητη ἰδιοσυγκρασία νὰ κρυφτῆ. Ὁ πόνος δὲ φορεῖ μᾶσκα ὅπως ἡ χαρὰ». «Καμιὰ φορὰ θαρρῶ ὅτι ἡ πίκρα εἶναι ἡ μόνη ἀλήθεια».

«Γιατὶ τὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς εἶναι ὁ πόνος»

Ἄς προσθέσωμε ἐδῶ ὅτι ὁ Γουάιλντ ἐπῆρε τὰ πιὸ ἐπικίνδυνα μαθήματα ἀπὸ τοῦ Beaudelaire καὶ τοῦ Σαίξπηρ τὰ σονέττα.

Κι' ἄς τελιώσωμε μὲ τὸν καινούργιον τρόπο πού εἶδε τὴν ἀναγέννηση, τὸν τρόπο πού τοῦμαθε ἡ φυλακὴ.

Ἐκεῖνο πού σ' ὅλης τῆς ἱστορίας, τὸ διάβα* θαρρῶ πὼς πρέπει περισσότερο νὰ λυπηθῆ κανεὶς εἶναι τὸ ὅτι ἡ χριστιανικὴ ἀναγέννησις πού ἐδημιούργησε τὴ μητρόπολιν τῆς Σάρτε τοὺς θρύλους τοῦ Ἀρθουρικοῦ κύκλου, * τὸν Φραγκίσκο τοῦ Assisi, τὴν τέχνην τοῦ Γκιότιτο καὶ τοῦ Ντάντε τὴ θεία Κωμωδία, δὲ μπόρεσε νὰ ἐξελιχθῆ στοὺς δικούς των τοὺς δρόμους παρὰ τὴ σταμάτησε καὶ τὴν κατέστρεψε ἡ ἀδιάφορη (ἀνήθικη—ὄχι ἔντιμη) κλασικὴ ἀναγέννησις...

(Ἀπὸ τὸ «ἓνα γαλάζιο βιβλίον»)

Μετάφρασις I. E. ΧΡΥΣΑΦΗ

* Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 11ου αἰῶνος μ. Χ. δίπλα στὰ τραγούδια τῶν παλιῶν βάρδων ἐβγήκε στὴν Ἀγγλία καὶ νέο λαϊκὸ τραγούδι, στὴ γλῶσσα τῶν Νορμανδῶν κατακτητῶν. Ὅλα αὐτὰ τὰ τραγούδι ἀποελοῦν τὸ λεγόμενον Ἀρθουρικὸ κύκλον.

Λ. ΑΝΔΡΕΓΙΕΦ

Μετάφραση από τὸ Ρωσικὸ
ΑΘΗΝΑΣ ΣΑΡΑΝΤΙΔΗ

ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Καὶ ὅμως τόξερε τί εἶχε πάθει ὁ πατέρας. Ἡ κουζίνα, ἡ τραπεζαρία ἢ κρεββατοκάμαρα, ὅλα ἦσαν κατάφωτα, πηγαινοερχόντουσαν διάφοροι ἄνθρωποι, καὶ τὸ έντονο φῶς έντύφλωνε τὰ μάτια. Τὰ ψαρὰ μαλλιά τῆς νουοῦς εἶχαν ξεφύγη ἀπὸ τὸ σκουφάκι τῆς, καὶ εἶχε τὴν ὄψι γρηᾶς στρίγγλας τοῦ παραμυθιοῦ, μὰ τὰ μάτια τῆς ἦσαν κατακόκκινα ἀπὸ τὸ κλάμμα, καὶ ἡ φωνή τῆς ἦταν θλιμμένη καὶ τρυφερή. Ὁ Παῦλος τὴν σκούνησε περνώντας ὕστερα κάποιον ἄλλον πάλιν πὺν θέλησε, νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ νὰ περάσει, καὶ ἀμέσως βρέθηκε μέσα στὸ γραφεῖο. Ὅλα τὰ πράγματα ἦσαν στὴ θέση τους σὰν πάντα, καὶ ἡ γυμνή γυναῖκα χαμογελοῦσε ἀπὸ τὸν τοῖχο, ένῶ στὸ πάτωμα καταμεσίς τῆς κάμαρας ἦταν ξαπλωμένος ὁ πατέρας μὲ τὸ λευκὸ νυχτικό του ξεσχισμένο στὸν λαιμό. Ὅλο τὸ φῶς τῆς λάμπας καὶ τῶν κεριῶν θαρροῦσε κανεῖς πὺς έπεφτε μόνον ἐπάνω του, καὶ γι' αὐτὸ φαινόταν πελώριος καὶ τρομερός, καὶ τὸ πρόσωπό του φάνηκε σὰν ἀγνώριστο στὸν Παῦλο. Ἦταν κίτρινο, μὲ μιὰ διάφανη καὶ φριχτὴ χλωμάδα, τὰ μάτια ἦσαν βασιλεμμένα, καὶ τ' ἀσπράδια τους εἶχαν γίνεῖ πελώρια καὶ παράξενα σὰν κανενὸς τυφλοῦ. Κάτω ἀπὸ τὸ σεντόνι ἔβγαινε τὸ χέρι, κ' ἕνα χοντρὸ δάχτυλό του μ' ἕνα μεγάλο χρυσοῦ δαχτυλίδι σάλεινε ἀδύναμα, λιγίζοντας καὶ ξελιγίζοντας σὰν νᾶθελε κάτι νὰ πεί. Ὁ Παῦλος γονάτισε, φίλησε μὲ χεῖλια τρεμάμενα τὸ ζωντανὸ ἀκόμη δάχτυλο πὺν σάλεινε ὀλοένα καὶ εἶπε μ' ἀναφυλλιτά :

— Μὰ γιατί τὸν ἔχετε στὸ πάτωμα ; Γιατί ;

Κάποιος ἀποκρίθηκε ἀπ' τὸ σκοτάδι :

— Μὴν κάνετε ἔτσι, θὰ ζήσει ἀκόμη. Ἦταν στὴν λέσχη καὶ ἔπαθε προσβολὴ ἀποπληξίας, μὰ θὰ ζήσει ἀκόμη.

Ἀπὸ τὸ γειτονικὸ δωμάτιο ἀκούστηκε ἕνα βαθὺ βογκητό, βραχνό, παφλαστό καὶ ἀκράτητο σὰν τὸ νερὸ πὺν ξεφεύγει ἀπὸ τὸ νεροφράχτη. Πέρασε τὰ δωμάτια μ' ἕνα διαπεραστικὸ ἦχο, πὺν εἶχε γεμίσει μ' ἀγκομαχητό καὶ ἔσβυσε μ' αὐτὰ τὰ λυπητερὰ λόγια :

« Ἀγάπη μου... Σέργιε μου... »

Ὁ ἐτοιμοθάνατος σάλειψε τὸ δάχτυλο, μὰ τὸ πρόσωπό του πὺν ἦταν κίτρινο καὶ ἀκίνητο φάνηκε σὰν νᾶχε ἀκούσει τὴ φωνὴ αὐτὴ πὺν τὸν κα-

λοῦσε, μὰ πὺν δὲν ἤθελε, ἄγνωστο γιατί, ν' ἀποκριθεῖ. Καὶ ὁ Παῦλος φώναξε ἄγρια :

— Μπαμπά ! Καλὲ μπαμπά λοιπόν !

Π

Τώρα ὁ Παῦλος ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, καὶ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ παραγγεῖλει αὐτὸς τὴν κάσσα, νὰ πάει στὴν ἐκκλησιά, νὰ φροντίσει γιὰ τὴν κηδεῖα. Τὴν ἡμέρα κοιμήθηκε λίγο μέσα στὴν κάμαρη τῶν παιδιῶν, καὶ εἶδε στὸν ὕπνο του πὺς φιλοῦσε μιὰ γυμνή γυναῖκα, αὐτὴν ἀκριβῶς πὺν κρεμότανε στὸ γραφεῖο τοῦ πατέρα του. Τ' ὄνειρο ἦταν ἄσκημο, μὰ ἐκεῖνος τὸ εἶχε ξεχάσει γρηγορὰ κ' ὀλοένα γύριζε καὶ ἔδινε διαταγές, κ' ἔτσι ἦρθε ἡ νύχτα.

Τὸ σπῆτι ὄλο εἶχε ἡσυχάσει. Ἡ μητέρα, πὺν κατὰ τὴν ὄραν τοῦ μηνιμόσυνου εἶχε λιποθυμίσει τρεῖς φορὲς ἀποκοιμήθηκε μὰ μὲ τὴν μικρὴ τὴν Κάτια. Ὁ Ἀντρέας καὶ ὁ Σοῦρος εἶχαν ἀποκοιμηθεῖ ἐπίσης, ἀφοῦ παράκλαψαν ὄλη τὴν ἡμέρα, καὶ μόνον στὴν κουζίνα πηγαινοερχόντουσαν οἱ ὑπηρετές καὶ μέσα σὲ μιὰ μακρυνὴ κάμαρα ἔπιναν τσάϊ οἱ μαζεμένοι γιὰ τὴν περίσταση συγγενεῖς. Μόλις εἶχε μπεῖ ἐκεῖ μέσα ὁ Παῦλος, ὁ θεῖος Γεγόρ τοὺς ἔλεγε πὺς σὲ τέτοιες περιστάσεις πρέπει πάντα νὰ πίνουν τσάϊ μὲ ροῦμι ἢ μὲ κονιάκ.

— Πρέπει νὰ ὑπόσχει πάντα γιὰ καλὸ ἢ γιὰ κακὸ κονιάκ στὸ σπῆτι, — ἔλεγε — γιὰ τὸ κονιάκ ἐνεργεῖ πολὺ καλὰ στὸν ὀργανισμό. Εἰσαι λίγο κουρασμένος, ἔχεις μουσκέψει τὰ πόδια σου, ἢ σοῦ ἔχει συμβεῖ τίποτα ἄλλο δυσάρεστο δὲν ἔχεις παρὰ νὰ πιεῖς λίγο κονιάκ κ' ὄλα περνοῦν μονομιᾶς μόλις ἰδρώσεις. Παυλάκη μήπως θέλεις ἕνα φλυτζάνι τσάϊ μὲ κονιάκ ; Πιὲς παιδί μου..

Τὸ πρόσωπο τοῦ θεῖου Γεγόρ ἦταν πλατὺ καὶ κατακόκκινο κ' ὁ Παῦλος συλλογίστηκε πὺς θᾶταν προτιμότερο νὰ εἶχε πεθάνει ὁ θεῖος Γεγόρ παρὰ ὁ πατέρας. Κι' ἀποκρίθηκε ἄγρια :

— Δὲν θέλω.

Ἄν ἔρριχνε κανεῖς μιὰ ματιὰ ἀπ' ἔξω στὸ σπῆτι, θᾶλεγε κανεῖς ἀμέσως πὺς μέσα γινόταν μιὰ μεγάλη καὶ χαρούμενη γιορτή, γιὰ τὴν ὄλα τὰ παράθυρα ἦσαν φωτισμένα, καὶ μακρυνὲς λουρίδες ἀπὸ φῶς ἔπεφταν ἐπάνω στὴν γῆ. Ὅσοσο ὑπῆρχε κάτι τὸ φριχτὸ καὶ τὸ ἀσυνήθιστο μέσα στὸ σπῆτι αὐτὸ πὺν λαμποκοποῦσε μὲ τὰ φωτισμένα του παράθυρα μέσα στὴν σκοτεινὴ νύχτα, κ' ἔνιωθε κανεῖς, πὺς μέσα κεῖ σ' ἕνα ἀπὸ τὰ δωμάτια κεῖνα ἕνας βουβὸς καὶ κρύος νεκρός. Καὶ κεῖται βουβός, κ' ἀκίνητος καὶ βασιλεύει πάνω σ' ὄλους καὶ σ' ὄλα ὅσα βρίσκονται τριγύρω του, κ' ἀνίχουν σ' αὐτὸν καὶ μόνον καὶ τὸν ἐξυπηροῦν.

Ὁ Παῦλος βηματίζε ἐπάνω κάτω μέσα στὴν αὐλὴ κ' ὀλοένα ἐπανελάμ-

βανε τὰ ἴδια λόγια, πού καρφώθηκαν μέσα στὸ μυαλότου ἀπὸ τὸ μνημόσυνο:

— Ἀνάπαισον Κύριε τὸν δοῦλον Σου.

Τὰ εἶχε ἐπαναλάβει χιλιάδες φορές, κάποτε μὲ τρυφερότητα, κάποτε πάλιν μ' ἀπελπιστική θλίψη στὴν ψυχὴ, κι' ἐπρόφερε τὴν κάθε λέξη καθαρὰ καὶ βαθειὰ δίνοντάς της ὅλων διόλου ξεχωριστὸ νόημα.

Κι' ὅλα αὐτὰ τὰ λόγια ἓνα πρᾶγμα ἐσήμαιναν : τὸν θάνατο ! Κι' ὅλες οἱ σκέψεις πού ἔκαμνε ὁ Παῦλος εἶχαν μιὰ σημασία : τὸν θάνατο !... Ἀπ' τὸν κῆπο ἐρχόταν μιὰ πυκτὴ κι' ἔντονη μυρουδιά χόρτου, δέντρων, καὶ ἀνθισμένων γιασεμιῶν, μὰ κι' ἡ μυρουδιά εἶχε τὸ ἴδιο πάλιν νόημα : τὸν θάνατο ! Κι' ἦταν ἀνεξήγητο γιατί νὰ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ μυρουδιά, γεμάτη γλύκα καὶ μέθη τὴν στιγμή πού ἔχει πεθάνει ἓνας ἄνθρωπος, πού τὴν ὀσφρανθήκε κι' αὐτός. Γιατί νὰ ὑπάρχουν ὅλα αὐτὰ τ' ἀστέρια κι' αὐτὸ τὸ ἀπαλὸ καὶ θερμὸ σκοτάδι, γιατί νὰναι αὐτὸ τὸ φῶς στὰ παράθρα, τὴν στιγμή πού ἔχει πεθάνει ἓνας ἄνθρωπος καὶ κοίτεται βουβὸς καὶ κρύος, σὰν μιὰ κολώνα ἄψυχου πάγου ;...

Μέσα στὴν σκοτεινὴ ἀποθήκη βρῆκε ὁ Παῦλος τ' ἀκουμπισμένον σκέπασμα τῆς κάσας. Συλλογίστηκε πὼς σὲ λίγο θὰ βρεθεῖ κάτω ἀπ' αὐτὸ ὁ πατέρας, κι' ὁ Παῦλος τρύπωσε πίσω ἀπ' αὐτὸ καὶ σιάνθηκε πασιζώντας νὰ μείνει ἀκίνητος, χωρὶς πνοὴ σὰν πεθαμένος. Συλλογιζόταν πὼς ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ νιώσει πιὸ καλὰ τι εἶναι ὁ θάνατος. Μ' ἀπὸ τὸ σκέπασμα ἐρχόταν ἓνα εὐχάριστο ἄρωμα τῶν φρεσκοπλανισμένων σανιδιῶν, κι' εἶχε κι' αὐτὸ κάτι, σὰν τ' ἄρωμα τῶν φύλλων, πού ἂν ἀντιστεκόταν στὸν θάνατο, πού ἦταν πιὸ μυστηριώδικο ἀπ' αὐτὸν καὶ πού τὸν προκαλοῦσε μὲ μιὰ παράξενη ἐπιμονή. Ὁ Παῦλος ἔκλεισε τὰ μάτια καὶ συλλογίστηκε πὼς κι' αὐτός μιὰ μέρα θὰ κεῖται ἔτσι ξαπλωμένος καὶ θᾶναι νεκρός, μὰ ἡ καρδιά του χτυποῦσε δυνατὰ, κι' ἐνιωθε λύπη γιὰ τὸν πατέρα, κι' ἡ εὐχάριστη μυρουδιά τοῦ ξύλου τὸν ἀγκάλιαζε σὰν ἓνας ζωντανὸς κι' ἀδιάσπαστος ἰστός ἀράχνης. Καὶ δὲν μπορούσε νὰ φανταστεῖ τὸ τι θὰ γινόταν σὰν θάταν πεθαμένος. Σὰν βγήκε ἀπὸ τὴν ἀποθήκη μύριζε πιὸ δυνατὰ τ' ἄρωμα τοῦ ἀνθισμένου κήπου, καὶ κάπου, κάπου ἀπὸ μακρὰ ἔσχιζε τὸν ἰγέρα τὸ σιγανό, μὰ θριαμβευτικὸ καὶ μεθυσμένο ἀπὸ τὸν παλμὸ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀγάπης, τριγυρῶν τ' ἀηδονιοῦ. Καὶ μ' ὅλη τὴν σουβλερὴ του λύπη τῆς βασανισμένης του καρδιάς, μ' ὅλη τὴν ἀνεξήγητη παθητικὴ του θλίψη, μ' ὅλη αὐτὴ τὴ γοητεία τῆς μαγιάτικης νύχτας — ἡ ζωὴ ἦταν τόσοσιν θαυμαστή, ὁμορφὴ, πού ποθοῦσε κανεὶς τὸν θάνατο, — μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ ζῆ κανεὶς αἰῶνια.

Τρικλίζοντας εἶχε φτάσει ὁ Παῦλος ὡς τὸν φράχτη τοῦ κήπου, ἔγειρε ἐπάνω σ' αὐτὸν μὲ τὸ κεφάλι μέσα στὰ χέρια κι' ἔκλαψε πολὺ ὥρα, ἐπαναλαμβάνοντας τὰ λόγια πού τοῦ εἶχαν ἀπομείνει στὴν μνήμη.

— Ἀνάπαισον... Κύριε...

Μὰ τώρα δὲν εἶχαν πιὰ γιὰ τὸ νόημα : τὸν θάνατο !

Τὸ πρῶτ' ἔξανόρισαν καὶ πάλιν οἱ φροντίδες. Ἦρθε ὁ φωτογράφος γιὰ νὰ τραβήξει μιὰ φωτογραφία τοῦ νεκροῦ Σεργίου Βασιλίεβιτς, κι' ἦταν καιρός, γιατί ὁ μακαρίτης εἶχε ἀρχίσει νὰ μυρίζεται. Ἐβγαλαν τὴν κάσσα στὴν βεράντα ὅπου ἦταν πιὸ φωτεινὰ κι' ὁ φωτογράφος, ἓνας ἄνθρωπος μὲ σουβλερὸ γενάκι καὶ γρήγορες κινήσεις, μὲ ζακέ, ταχτοποιοῦσε γιὰ πολὺ ὥρα τὴ μηχανή του. Τὸ κεφάλι τοῦ νεκροῦ ἦταν ἄβολα πλαγιασμένο κι' ὁ φωτογράφος εἶχε τὴν καταφανῆ ἐπιθυμία νὰ τοῦ πεῖ : κάνετε τὸν κόπο νὰ γυρίσετε λίγο, νὰ χαμογελάσετε, καὶ μὲ ἐπιείκεια γεμάτη σεβασμὸ, φροντίζοντας νὰ δείξει πὼς ἀντιλαμβάνεται πὼς ἔχει νὰ κάνει μὲ πεθαμένο, τὸ ἔστριψε μὲ προσοχή, κρατώντας το μὲ τὰ δύο δάχτυλα. Τὸ κεφάλι ταλαντεύτηκε καὶ ξαναγύρισε στὴν πρῶτη του θέση, μὰ ὁ φωτογράφος ἔκαμε δῆθεν πὼς ἔμεινε εὐχαριστημένος.

— Θᾶναι πολὺ καλὰ ἔτσι, — εἶπε.

Ὁ θεῖος Γεγόρ τὸν κοίταξε ἀπὸ τὸ πλάι κι' ἐπιβεβαίωσε :

— Ναι, πολὺ καλὰ.

Μὰ τὴν στιγμή ἐκεῖνη εἶχε μπεῖ ἡ μητέρα τοῦ Παύλου. Μὲ τὸ βλέμμα χαμένο, γηρασμένη σὲ λίγες ὥρες, μ' ἀσπρισμένα τὰ μαλλιά, ἀνέβηκε ἀργά, μ' ἓνα γεροντικὸν τρεμούλιασμα σιὰ πόδια, τὰ σκαλοπάτια, ζιγώσε ἀργὰ τὴν κάσσα καὶ μὲ τὰ χέρια ἀπλωμένα ἔπεσε ἐπάνω στὸν νεκρὸ.

— Μαμά ! Μαμά ! — τὴν παρακαλοῦσε ὁ Παῦλος φροντίζοντας νὰ τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ κεῖ. Μὰ ἐκεῖνη ἀντιστεκόταν μὲ τοὺς ἀγκῶνες, σκαλώνοντας ἐπάνω στὸν νεκρὸ, τραβώντας ἐπάνω τῆς τὸ βαρὺ σκέπασμα καὶ λέγοντας.

— Ἀφῆσέ με... Ἀφῆσέ με... Γι' αὐτὸν τὰ ἔχω φέρει.

Κι' ὁ Παῦλος εἶδε στὰ χέρια τῆς ἓνα μάτσο ἀπὸ τσαλακωμένα, οἰχτρά λουλούδια, μερικὲς γαλάζιες καμπανοῦλες καὶ λίγα ἀγριολούλουδα. Ἦσαν ἀκόμη μὲ τὰ φύλλα καὶ τὰ χρώματα, μόλις ξεριζωμένα ἀπὸ τὴν γῆ, καὶ τὰ κρατοῦσε σφιχτά, καὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ἔρχισαν νὰ χύνουν ἓνα λευκὸ χυμὸ, σὰν γάλα.

— Ἀδεροφή ! — εἶπε ὁ θεῖος Γεγόρ, ἠσύχασε.

Ὁ Παῦλος, τὸν ἔσπρωξε κι' εἶπε σύντομα :

— Ἀκούμπησέτα ἐδῶ μαμά !

Καὶ τὰ ζωντανὰ λουλουδάκια ἔπεσαν ἐπάνω στὸ νεκρὸ στήθος τοῦ πεθαμένου. Σὰν ἔφυγε ἡ μητέρα μὲ τὸν Παῦλο, ὁ φωτογράφος τοποθέτησε τὰ λουλούδια ὅσο μπορούσε καλλιτεχνικώτερα, κι' ὁ θεῖος Γεγόρ ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειά του.

— Είναι πολύ δύσκολο τὸ ἐπάγγελμά σας. Ἀπαιτεῖ πολὺ καλλιτεχνικὸ γούστο.

— Χμ, ναί. Μὲ τοὺς ζωντανοὺς ὄχι καὶ τόσο, μὰ μὲ τοὺς πεθαμένους ..
—κι' ἢ μηχανὴ ἀνοιγόκλεισε.

Ἐπειτα ξανάρχισε τὸ μνημόσυνο καὶ τὸ «ἀνάπαυσον Κύριε». Καὶ τὴν τρίτη ἡμέρα ἔθαψαν τὸν Σέργιο Βασιλιεβιτς κι' ὁ Παῦλος ἔδινε διαταγές, ἀπεμάκρυνε τοὺς περιέρχοντες πού ἐμπόδιζαν στήν θύρα, βοηθοῦσε νὰ βγάλουν τὴν μητέρα του ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ πού λιποθυμοῦσε κάθε λίγο καὶ μαζί μὲ τὸν θεῖο Γεγόρ καλοῦσε ὄλους νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ σπίτι μετὰ ἀπὸ τὴν κηδεῖα γιὰ νὰ πᾶν ὑπὸ κάποιον χαιρετοῦσε, χαμογελοῦσε ἐλαφριά, μετροῦσε καὶ ψιλά νομίσματα πού τοῦ εἶχε φέρει μιὰ γρηούλα, καὶ ὁ καιρὸς περνοῦσε τόσο γρήγορα, καὶ τὰ γεγονότα ἀκολουθοῦσαν τόσο βιαστικά τὸνα τ' ἄλλο καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει ἔμμενε ἀδιάφορος, δὲν λάβαινε καιρὸ νὰ σκεφθεῖ, μὰ μήτε καὶ νὰ θυμᾶται. Ὑστερα βιάδιζε πίσω ἀπὸ τὴν ψηλὴ κηροφόρα κι' ἀτένιζε χωρὶς νὰ ξεκαρφώνει τὰ βλέμματά του, τὸν ξουρισμένο λαιμὸ τοῦ πατέρα. Ἀπ' τὸν ἀνώμαλο δρόμο καὶ τὰ τινάγματα τὸ κεφάλι κουνιόταν ἐλαφρά, ἐνῶ τριγύρω ὄλα ἀστραφταν κάτω ἀπὸ τὸν μαγιατικὸ ἥλιο, κι' ἡ σκόνη κάτω στὰ πόδια ἔλαμπε κι' ἔκαιγε τὰ πόδια. Πίσω χτυποῦσαν οἱ ῥόδες κι' ἀκούγονταν τὰ συχνὰ ἐπιφωνήματα τοῦ θείου Γεγόρ :

— Ἀδερφὴ ἠσύχασε!

Ὁ Παῦλος τ' ἀκούγε ὄλα αὐτὰ κι' ἔνιωθε πὼς ἔκλαιγε καὶ πάλιν ἢ μητέρα, ἀλλὰ μὲ τὴν ψυχὴ γεμάτη ἀπὸ μιὰ παράξενη καὶ χτηνώδη ἀδιαφορία δὲν στρεφόταν νὰ δεῖ. Κι' ἀπ' ὄλη τὴν κηδεῖα ἔμεινε στήν μνήμη του μόνον ὁ ξουρισμένος λαιμὸς τοῦ πατέρα, πού ταλαντευόταν καὶ τὰ λευκὰ ἀπὸ τὴν σκόνη παπούτσια.

Ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο γύρισε μαζί μ' ἕναν ἄγνωστο κύριο, μέσα σ' ἕνα γρήγορο ἄμαξι πού εἶχε σηκώσει σύννεφα σκόνης. Τ' ἄμαξι ἀναπηδοῦσε κι' ἔταλαντευόταν ρυθμικά, δεξιὰ κι' ἀριστερὰ καὶ πίσω ἀπὸ τοὺς χαμηλοὺς φράχτες ὀρθώνονταν οἱ πυκνοὶ καὶ δροσεροὶ κήποι, κι' ὄλα αὐτὰ ἦσαν τόσο ὁμορφα κι' εὐχάριστα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἀργὸ καὶ μονότονο βᾶδισμα πίσω ἀπὸ τὴν κηροφόρα πού ὁ Παῦλος στέναζε βαθειὰ κι' ἐζήτησε ἕνα τσιγάρο ἀπὸ τὸν σύννοδό του. Στὰ δωμάτια ὄλα τὰ παράθυρα ἦσαν ὀρθάνοιχτα παντοῦ ἦσαν λουλούδια, κι' ἦταν ἀδύνατο νὰ φαντασθῇ κανεὶς πὼς πρὸ ὀλίγου βρισκόταν ἐκεῖ ἕνας νεκρός. Τὸ βᾶσταξε πολὺ ὄρα. Ὁ θεῖος Γεγόρ περιποιεῖτο ὄλους χωρὶς ἐξαιρέση, βάζοντας σ' ὄλους κρασί χωρὶς νὰ δέχεται ἀντίρρησης.

— Στὴν μνήμη του μακαρίτη, — ἔλεγε μὲ ὕψος πειστικό. — Σᾶς παρακαλῶ πάτερ! Πάτερ διάκονε τί ἔχει γίνεῖ τὸ ποιήσι σας;

Καὶ σὰν ἔφυγαν οἱ ξένοι ὁ Παῦλος τράβηξε στὸν κήπο κι' ἔκανε πολὺ

ὄρα βόλτες μέσα στοὺς ἰσπεροὺς δρομίσκους, κοιτάζοντας τριγύρω μ' ἀπορία. Τοῦ φαινόταν πὼς πολὺ, μὰ παραπολὺ καιρὸ εἶχε μείνει ξαπλωμένος μέσα σ' ἕνα στενὸν τάφο χωρὶς πνοή, χωρὶς ν' ἀτενίζει τὸν ἥλιο χωρὶς νὰ βλέπει ὄλην αὐτὴ τὴν πλούσια καὶ σπάταλη ὁμορφιά. Ἡ γῆ δημιουργοῦσε. Κι' ἦταν τόσο πυκνὴ πού ἦταν ἀδύνατο νὰ τὴ διατεράσει τὸ βλέμμα· προσίνιζαν οἱ φουντωτές, ἴσιες καὶ πλατειῆς καὶ σουβλερὲς φυλλωσιές. Ὅλα ἦσαν νεανικά, χαρούμενα, γεμάτα ἀπὸ τὴν πανίσχυρη δύναμη καὶ ζωὴ. Θαρρεῖς κι' ἦταν δυνατὸ ν' ἀντικρούσει κανεὶς μὲ τὰ μάτια πὼς μεγάλωναν κι' ἀνάσταναν, πὼς ἀπὸ τὴ γυμνὴ γῆ ὄρμοῦσε πρὸς τὸν ἥλιο τὸ χορτάρι. Κι' ὄλα στὸν κήπο ἦσαν γεμάτα ἀπ' ἕνα βαθὺ βουϊτό, γεμάτα ἀμέριμνη καὶ φλογερὴ χαρὰ τῆς ζωῆς. Ἦταν παντοῦ, χωρὶς νὰ φαίνεται ποῖος βουϊτίζε κι' ἐτραγουδοῦσε, μὰ φανταζόταν κανεὶς πὼς τραγουδαῖ τὸ χόρτο, τὰ λουλούδια, κι' ὁ ψηλὸς μαβῆς οὐρανός. Θᾶλεγε κανεὶς πὼς ἦταν δυνατὸν ν' ἀκούσει κανεὶς τὴ χλόη, ν' ἀφικρασθεῖ τὸ μυρωμένον βουϊτό, νὰ νοιώσει ὄλη τὴν πυράδα του, τόσο ὄλα, κι' ἢ μυρουδιά, κι' ἦχος, καὶ τὸ χροῶμα εἶχαν σμίξει σὲ μιὰ θεῖα ἀρμονία δημιουργίας καὶ ζωῆς.

Στὴ γωνιά, κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο ἀντίκρουσε ὁ Παῦλος τὴν μικρὴ σιμύδα πού τὴν εἶχε φυτέψει μπρὸς στὰ μάτια του ὁ πατέρας. Θυμήθηκε πὼς μοσχοβολοῦσε τότε ἢ σιαμένη γῆ, κι' ἐκεῖ βρισκόταν ἢ μικρὴ σιμυδοῦλα, μὰ τώρα στέκει ψηλὴ καὶ λιγερὴ κι' ἀνάλαφρη, κι' ἀπλώνεται χωρὶς κόπιν ἀφίγοντας στὸν ἄνεμο τίς κομψές της φυλλωσιές ντυμένες σὰ μιὰ τρυφερὴ καὶ φρέσκια πρασιναδά. Κι' ὁ Παῦλος τὸν πόνεσε τὸν πατέρα, κι' ἢ λιγερὴ σιμυδοῦλα εἶχε γίνεῖ σ' αὐτὸ συγγενικὰ κι' ἀγαπητὴ, σὰν νὰ μὴ εἶχε πεθάνει ἀκόμη, μέσα της, καὶ δὲν θὰ πέθανε ποτές τὸ πνεῦμα ἐκείνου πού τῆς ἔδωσε αὐτὴ τὴν πράσινη καὶ χαρωπὴ ζωὴ.

— Πού εἶσαι Παυλάκη; — φωνάζει κάποιος.

Ἀπὸ τὸ σπίτι φάνηκε νᾶρχεται ἢ μητέρα, μὲ βῆμα, κουρασμένο καὶ πίσω σερόνταν κρατώντας τὴν ἀπὸ τὸ φόρεμα ὁ μικρὸς Σοῦρος.

— Τί κουρασμένη πού εἶμαι, — εἶπε ἐκείνη καὶ κάθησε στὸν πάγκο, — μεῖνε μαζί μου, Παυλάκη.

— Καλὴ μητεροῦλα μου.

Ἐαφνικὰ ἀνασηκώθηκε ἢ μητέρα καὶ γονάτισε μπρὸς στὸν Παῦλο τραβώντας κοντὰ της καὶ τὸν Σοῦρον, πού τὴν κρατοῦσε σφιχτά. Καὶ κλαίγοντας μὲ τὰ σιγανὰ δάκρυα τῆς συμφορᾶς, καὶ σφίγγοντας τὸ πρόσωπο στὸ χέρι τοῦ παιδιοῦ της εἶπε γεμάτη πόνο:

— Παυλάκη, ἀγαπημένε μου., Εἶσαι σὺ ἢ μόνη μου παρηγοριά... Εἶσαι ὁ μόνος μας προστάτης.

Κι' ὁ Σοῦρος ἐπανεῖλαβε σοβαρά :

— Παυλάκη! Ναί, Παυλάκη;

Ὁ Παῦλος χαϊδεύει μετ' τὸ χέρι τὸ ψαρρὸ κεφάλι τῆς μάνας πού τιναζόταν ἀπὸ τοὺς λυγμούς, καὶ σὰν μακρινὸ μαῦρο ὄνειρο εἶχε περάσει μπροστὰ του τὸ σκοτεινὸ τραῖνο καὶ τὸ μοναδικὸ φριχτὸ μάτι. Χαϊδεύοντας τὸ τρεμάμενο ἀγαπημένον κεφάλι, ἔβλεπε τὸ ζαρωμένον μουτροῦκι τοῦ Σούρου, καὶ ἔβλεπε πόσον ὄλοι ἦσαν μικροί, ἀξιολύπητοι, ἐγκαταλειμένοι, καὶ πόση ἀνάγκη εἶχαν ἀπὸ ἀγάπη, καὶ ἀπὸ προστασία. Κι' ἔννοιωσε τόση δύναμη μέσα του, καὶ ἡ φωνή του ἦταν γεμάτη καὶ δυνατὴ σὰν ἀπήνησε :

— Ναὶ μαμά. Θὰ ζήσω!

ΜΥΣΤΙΚΗ ΣΕΡΕΝΑΤΑ

Σὰν τί τραγούδι νὰ σοῦ εἰπῶ μ' αὐτὸ τὸ μαντολίνο !
Μαζί μου τῶχο, ἀγάπη μου, μὰ κάλλιο νὰ σιγῶ.
Ἡ νύχτα ἀπόψε εἶν' ἡ βουβὴ μιὰ μουσικὴ, καὶ κλείνω,
Σὰ σὲ θυμάμαι, μέσα μου τὴν πλάση ἀκέρια ἐγώ.

* Ἄσε νὰ βλέπω ἀμίλητος μὲ μιὰ κρυφὴ μου ζήλεια
Κάποιαν ἀχτίνα φεγγαριοῦ, πού ξεγλυστράει θαμπή
Στὸ παραθύρι, ὡς νὰ ζητᾷ τὴ διπλωμένη γοίττλια
Ν' ἀνοιξῆ, μὲς στὴν κάμαρα, πού νεύρεσαι, ναμπῆ.

* Ἄσε νὰ μείνω ὡς τὴν αὐγὴ καὶ μ' ἀνοιχτὰ τὰ μάτια
Τὸ πιὸ γλυκὸ μου ὄνειρο, στὸ πλάϊ σου, νὰ χαρῶ,
Καὶ σ' ἕνα οὐρανοδρόμημα μὲς στὰ γαλάζια πλάτια,
* Ἄστρο ἢ ψυχὴ μου, νὰ χαθῆ, κιθὼς σὲ ἀνιστορῶ,

* Ἀγρυπνος μένω, ἀγάπη μου, μὰ ἐσὺ γλυκὰ κοιμήσου
Καὶ γέλα στὸ χρυσόνειρο πού θένα σὲ πλανᾷ,
Κι' ἂν τώρα ὁ μόνος πόθος μου πετάει κ' εἶναι μαζί σου,
Μὴ σκιάζεσαι ! εἶναι ἀμίλητος καὶ δὲ θὰ σὲ ξυπνᾷ.

... Μὰ ἡ νύχτα ἀπόψε εἶν' ἡ βουβὴ μιὰ μουσικὴ καὶ κλοῦνε
Τὰ σιθῆθη μου ὅσα θαύματα σκόρπια ἔχ' ἡ πλάση ἐδῶ,
Ποῦ ἂν κάπου τὰ φιλέρημα τ' ἀηδόνια τραγουδοῦνε,
Λέω πὼς ἐγὼ ξεχάστηκα καὶ πὼς σοῦ τραγουδῶ.

Κοιμήσου κι' ἄσε με ἄγρυπνον· ἄλλη χαρὰ δὲ νοιώθω,
Παρὰ τῆς βέβαιης προσμονῆς τὸ μέλι νὰ τουγῶ
Καὶ νὰ πιστεύω ἀληθινὸ τὸν πιὸ τρελλό μου πόθο :
Πὼς στῆς χαρᾶς σου τ' ὄνειρο θὰ βασιλεύω ἐγώ.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

IBAN ΝΤΟΥΡΓΚΕΝΙΕΦ

ΑΜΛΕΤΟΣ ΚΑΙ ΔΟΝ-ΚΙΧΩΤΤΗΣ

(Συνέχεια)

Ἴδου διατὶ ὁ Δὸν-Κιχώττης εἶνε ἄφοβος, ὑπομονητικός, καὶ γνωρίζει νὰ εὐχαριστεῖται μετ' τὴν εὐτελεστέραν τροφήν, μετ' τὰ πενιχρότερα ἐνδύματα. Καὶ οὔτε κὰν αἰθάνεται τὰς ἀθλιότητας αὐτάς.

Εἶνε ταπεινὸς τὴν καρδίαν, μεγαλόφυχος καὶ ἥρωϊκός. Ἡ τρυφερά του ἀφοσίωσις, δὲν πιέζει τὴν ἐλευθερίαν του. Ἀπηλλαγμένος μταιοδοξίας, δὲν ἀμφιβάλλει ὅμως περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, οὔτε περὶ τῆς ἀποστολῆς του, οὔδὲ περὶ τῶν φυσικῶν του δυνάμεων. Ἡ θέλησις του εἶνε μία θέλησις τὴν ὁποῖαν τίποτε δὲν ἔμπορεῖ νὰ κλονίσῃ.

Ἡ συνεχὴς αὐτῆ στάσις πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, κίμνει τὴν σκέψιν του ὁμοιόμορφον, καθιστᾷ τὸ πνεῦμα του ἀποκλειστικόν.

Ἡ γνῶσις του εἶνε περιωρισμένη· ἀλλὰ δὲν τοῦ χρειάζεται καὶ νὰ τὴν ἐκτείνει· ξεῦρει τί τὸν ἐνδιαφέρει νὰ γνωρίσῃ, ξεῦρει τίνα κατεύθυνσιν πρέπει νὰ λάβῃ, γνωρίζει τίνα ἀποστολὴν ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσῃ. Ἡ περιπλέον τοῦ χρειάζεται ;

Ἐμπορεῖ νὰ ὁμοιάζῃ πραγματικὸν τρελλὸν διότι ἡ πλέον ψηλαφητὴ πραγματικότης ἀναλύεται ὅπως τὸ κερί κάτω ἀπὸ τὴν φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του καὶ σβύνεται.

Αἱ ξύλινα κοῦκλες, γίνονται Μαῦροι τρομεροί· τοὺς ἀναγνωρίζει καθαρά, ὅπως ἐκλαμβάνει ὡς πανόπλους ἵππεις ἕνα εἰρηνικὸν παίμνιον προδάτων.

Εἰς στιγμὰς ἄλλας, ὁ Δὸν-Κιχώττης ἔμπορεῖ νὰ ἐμφανίζεται ἄνθρωπος μετριοπαθῆς διότι εἶνε ἀργὸς εἰς τὸν οἶκτον καὶ βραδὺς εἰς τὴν χαράν.

Μὲ δυσκολίαν μεταπίπτει ἀπὸ τοῦ ἐνδὸς ἀντικειμένου εἰς τὸ ἄλλο. Ὁμοιάζει δένδρον αἰωνόβιον τοῦ ὁποῦ αἱ ρίζαι εἶνε χωσμένοι εἰς τὸ ἔδαφος θαθεῖα, καὶ τὸ ὅποιον δὲν ἔμπορεῖ νὰ μετατοπισθῇ. Δὲν εἶν' ἐλεύθερος νὰ μεταβαλῇ γνώμας, καὶ, ἡ ἰσχὺς τῆς ἠθικῆς του ὑποστάσεως, προσδίδει δύναμιν, μεγαλεῖον ὀλωσδιόλου ἐξαιρετικὸν εἰς τὰς ἰδέας του καὶ εἰς τοὺς λόγους του, εἰς αὐτὸν ὀλόκληρον, εἰς πείσμα τῶν γελοίων καὶ ταπεινωτικῶν καταστάσεων εἰς τὰς ὁποίας ἀκαταπαύστως περιπίπτει.

Ὁ Δὸν-Κιχώττης εἶναι ἕνας ἐνθουσιώδης, ἕνας φανατικὸς θεράπων μιᾶς ἰδέας, τῆς ὁποίας ἡ ἀκτινοβολία τὸν καλύπτει.

Β'

Ὁ Ἀμλέτος εἶνε πρὸ παντὸς ἡ ἀνάλυσις καὶ ὁ ἐγωϊσμός ἢ ἔλλειψις πίστεως.

Δὲν βλέπει παρὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν του, εἶν' ἕνας ἐγωϊστής, καὶ ὡς τοι-

οὗτος δὲν ἔμπορει νὰ πιστεύῃ στὸν ἑαυτὸν του. Δὲν ἔμπορει νὰ πιστεύῃ παρὰ εἰς ὅ,τι εἶνε ἐκτὸς καὶ ὑπεράνω τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ἐν τούτοις τὸ ἐ γ ῶ , εἰς τὸ ὅποιον ὁ Ἀμλέτος δὲν πιστεύει, τὸν ἐνδιαφέρει ὑπερβολικῶς. Ἀποτελεῖ κέντρον περὶ τὸ ὅποιον ἐξακολουθητικῶς ἐπανέρχεται διότι δὲν εὐρίσκει τίποτε εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον εἰς τὸ ὅποιον νὰ ἔμπορῃ νὰ προσηλωθῇ ὀλοφύχως. Ὁ σκεπτικιστὴς αὐτὸς εἶνε ἀπησχολημένος πάντοτε μὲ τὸ ἄτομόν του· σκέπτεται διαρκῶς, ὄχι τὰ καθήκοντά του, ἀλλὰ τὴν θέσιν του.

Ὁ Ἀμλέτος, ὁ ἀμφιβάλλων διὰ τὸ πᾶν, δὲν αἰσθάνεται οἶκτον διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Τὸ πνεῦμα του εἶνε παρὰ πολὺ ἀνεπτυγμένον ὥστε νὰ δύναται νὰ ἱκανοποιεῖται μὲ ὅ,τι εὐρίσκει μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ἀναγνωρίζει τὴν ἀδυναμίαν του, αὐτομαστιγιώνεται ἡδονικῶς, μεγαλοποιεῖ τὰ ἐλαττώματά του, σπουδάζει συνεχῶς τὸν ἑαυτὸν του, μελετᾷ αἰωνίως τὴν ψυχὴν του, γνωρίζει τὰς ἀδυναμίας του μέχρι τῶν μυχιωτέρων, τὰς περιφρονεῖ, αὐτοπεριφρονεῖται, ἐνῶ ταυτοχρόνως ζῆ μὲ αὐτὴν τὴν περιφρόνησιν καὶ μὲ αὐτὴν τρέφεται. Διότι κάθε αὐτοσυνειδητὴς του, εἶνε καὶ δύναμις. Ἐντεῦθεν ἡ εἰρωνία τοῦ Ἀμλέτου ἢ ὅποια ὀρθώνεται εἰς τόσον ἰσχυρὰν ἀντίθεσιν μὲ τοῦ Δὸν-Κιχώττη τὴν φλογερὰν πίστιν. Ἐντεῦθεν αἱ ἀντιρρήσεις τοῦ Ἀμλέτου. Δὲν πιστεύει στὸν ἑαυτὸν του, καὶ ὅμως εἶνε οἰηματίας. Δὲν ξεύρει τί γυρεύει, ἢ ζωὴ του δὲν ἔχει σκοπὸν, καὶ ὅμως, ἀγαπᾷ τὴν ζωὴν.

Ἐμπορεῖ ν' ἀναφωνῇ :

« ὦ ! ἄς τὸ ἔβλεπα αὐτὸ τὸ στερεόν μου σῶμα
Νὰ ἔλυωνε, νὰ σκόρπιζε κ' ἕνας ἀτμὸς νὰ γίνῃ.
Ἡ νόμον ἄς μὴν ὄριζεν ὁ Πλάστης νὰ παιδεύῃ
τὸν αὐτοκτόνον ! ὦ Θεέ, Θεέ μου πόσον κούφια
Κι' ἀνωφελῆ καὶ μάταια κι' ἀνούσια καὶ σάπια
Μοῦ φαίνονται τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου ὅλα
Τὸν κόσμον τὸν συχάθηκα. Εἶν' ἕνας ἀγρὸς χέρσος
ξεποριασμένος ! Γέμισε ἀγκάθια καὶ τριβόλους,
Κι' οὐδ' ἔχει ἄλλο τίποτε ! . . . (α)

— Ἐν τούτοις προσέχει παρὰ πολὺ νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν αὐτὴν, τὴν ἀχρηστὴν καὶ ἀηδῆ. Μελετᾷ ν' αὐτοκτονήσῃ ἐπὶ πολὺ διάστημα, προτοῦ ἐμφανισθῇ τὸ φάσμα τοῦ πατρὸς του, πολὺ προτοῦ καταληφθῇ ἀπὸ τὴν τρομερὰν ἐκείνην ἀποστολὴν ἢ ὅποια μέλλει νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν κλονισθεῖσαν ἤδη βούλησίν του—καί, παρ' ὅλα ταῦτα, δὲν αὐτοκτονεῖ.

Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν ζωὴν, εἰσχωρεῖ μέχρι αὐτῶν τῶν σκέψεων περὶ αὐτοκτονίας. Ὅλοι οἱ δεκαοκταετῆς νέοι γνωρίζουν αὐτὸ τὸ αἶσθημα.

« Εἶνε τὸ αἶμα ποῦ κοχλάζει, εἶνε τὸ σφίγος ποῦ ξεχειλίζει. »

Μῶλα ταῦτα δὲν πρέπει νὰ εἴμεθα παρὰ πολὺ αὐστηροὶ προκειμένου περὶ τοῦ Ἀμλέτου. Ὑποφέρει, καὶ οἱ πόνοι του εἶνε ἀλγεινότεροι καὶ ὀξύτεροι ἀπὸ τοὺς πόνους τοῦ Δὸν-Κιχώττη. Ἐνῶ ὁ ἱππότης τῆς Μάγχης, ἀφοῦ ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς αἰχμάλωτους, δέχεται κτυπήματα ἐκμέρους ἐκείνων τοὺς ὁποίους μόλις ἀπηλευθέρωσε, κ' ἐνῶ σκαιοὶ ποιμένες τὸν κακοποιοῦν, ὁ ἕνας περιστότερον ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὁ Ἀμλέτος κτυπιέται μόνος του, καταξοσχίζεται μόνος του. Καὶ αὐτὸς ἐπίσης κρατεῖ στὰ χέρια του ἕνα ξίφος τὸ ἀμφίτομον ξίφος τῆς ἀνκλύσεως.

Ὁ Δὸν-Κιχώττης, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, εἶνε ὀλωσδιόλου γελοῖος. Ἡ μορφή του εἶνε ἢ κωμικωτέρα, ἴσως, μορφή τὴν ὅποιαν ἐξεύρε ποτὲ ποιητῆς. Τὸ ὄνομά του κατήντησε διατρεδαστικὸν παρεπώνυμον ἕως τὸ στόμα τοῦ μουζικικοῦ καὶ ἐμφανίζει εἰς ὅλους γενικῶς τὴν εἰκόνα ἐνὸς προσώπου ἰσχνοῦ, γωνιώδους, μὲ μίαν μύτη ὑπερβολικῶς κυρτήν, τὸ ὅποιον πλέει μέσα εἰς τὸν θώρακά του, ἀληθινὴν γελοιογραφίαν ἱππότητος ἐπάνω εἰς σκελετωδῆ ἱππον. Δὲν ἔμπορεῖ ν' ἀρνηθῇ κανεὶς διὰ τὸ δυστυχισμένο αὐτὸ παληόλογο, τὸ κἀτίσχυον πάντοτε πεινασμένο καὶ διαρκῶς δερόμενον, ἕνα εἶδος οἴκτου γελοίου συνάμα καὶ συγχινητικοῦ.

Ναί, ὁ Δὸν-Κιχώττης εἶνε γελοῖος, ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ γέλιο του κλείνεται ἀρετὴ συμβιβαστικῆ, ἐξαγνισμός· ἂν εἶνε ἀληθινὸ τὸ γνωμικὸν « Ἐκείνον εἰς βάρους τοῦ ὁποίου γελᾷς, θὰ τὸν ἐξυπηρετήσῃς » μποροῦμε νὰ προσθῆσομεν: ὅταν γελᾷς εἰς βάρους ἐνὸς ἀνθρώπου, τὸν ἔχεις ἤδη συγχωρήσει, καὶ μάλιστα, σχεδόν, τὸν ἀγαπᾷς.

Ἀντιθέτως, τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ Ἀμλέτου εἶνε ἐλκυστικόν, ἢ μελαγχολία του, ἢ ὀχρότης του καὶ ἢ ἐλαφρά του εὐταρκία, προδιαθέτουν ὑπὲρ αὐτοῦ. Τὸ μαῦρον βελούδινο ἐνδυμά του, τὸ πτερό τοῦ καπέλλου του, οἱ λεπτοὶ τρόποι του, ἢ εὐφράδειά του καὶ τὸ σταθερὸν αἶσθημα τῆς ὑπεροχῆς του τὸ ὅποιον εἰσχωρεῖ στοὺς λόγους του, παρ' ὅλη τὴν φροντίδα ποῦ καταβάλλει διὰ νὰ φαίνεται ταπεινός, ὅλα μᾶς εὐχαριστοῦν καὶ μᾶς θέλγουν.

Ὅλος ὁ κόσμος κολακεύεται νὰ τὸν κρᾶζουν Ἀμλέτον, κανεὶς ὅμως δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ τὸν ἐπνομαζοῦν Δὸν-Κιχώττον.

Ποῖος θὰ διανοηθῇ νὰ εἰρωνευθῇ τὸν Ἀμλέτον ; Κανεὶς. Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν καταδίκην του. Εἶνε ἀδύνατον νὰ τὸν ἀγαπήτῃ, διότι οὔτε ὁ Ἀμλέτος ἀγαπᾷ κανένα.

Ὅλοι τὸν συμπαθοῦμεν, διότι ὅλοι μέσα εἰς τὰ χαρακτηριστικά του, ἀνγνωρίζομεν, περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον, τοὺς ἑαυτοὺς μας.

Ὁ Ἀμλέτος εἶνε υἱὸς βασιλέως τὸν ὅποιον ἐφόνευσεν ὁ ἴδιος ὁ ἀδελφός του καὶ τοῦ ἤρπκαζε τὸν θρόνον του. Ὁ δολοφονηθεὶς δυνάστης ἐξερχεται ἀπὸ τὸν τάφον του, ἀπὸ « τοῦ ἄδου τὴν σιαγόνα » διὰ νὰ προστάξῃ τὸν υἱὸν του νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατόν του.

Ὁ Ἀμλέτος ὅμως ὄλο καὶ διστάζει, δολιεύεται, κατατρώγει τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲ σκληρὰν ἠδυσπάθειαν, καὶ ἔταν πλήττη τὸν μητρικόν του εἰς τὴν πράξιν τοῦ αὐτὴν τὸν ὠθεῖ τυχαῖον περιστατικόν. Τὸ φυσιολογικὸν χαρακτηριστικόν, τὸ τὸσον βαθύ, δὲν ἐννοήθη πάντοτε. Καὶ βλέπομεν κριτικούς, μὲ πολὺ πνεῦμα ἀλλὰ καὶ μὲ ὀλίγην πρόληψιν, νὰ τολμοῦν νὰ μεμφοθοῦν τὴν Σαίξπηρ διὰ τοῦτο.

Ὁ Δὸν-Κιχῶττος εἶνε πτωχός, εἶνε σχεδὸν ἐνδεής, χωρὶς χρήματα, χωρὶς σχέσεις, χωρὶς οἰκογένειαν, ἠλικιωμένος, κατὰ μέρος, ἐγκαταλελειμμένος εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ, καὶ ἀποδέχεται τὴν ἀποστολὴν ν' ἐξαφανίσῃ τὴν ἀδικίαν καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ὑπεράσπισιν ὄλων τῶν καταδυναστευομένων τῆς τῆς γῆς, οἱ ὅποιοι τοῦ εἶνε τελείως ξένοι.

Ὁλίγο τὸν ἐνδιαφέρει ἐὰν ἡ πρώτη του ἀπόπειρα πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα νὰ καταπέσουν δύο συμφοραὶ ἀντὶ μιᾶς, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀθώου ἐκείνου τὸν ὅποιον ἠθέλησε νὰ προστατεύσῃ. Ὅπως ἀκριθῶς ἕνας μαθητῆς θέλει νὰ διαφύγῃ τὴν τιμωρίαν τοῦ τοῦ ἐπέβαλεν ὁ διδάσκαλός του, καὶ δὲν διστάζει ἐνῶ ξεύρει ὅτι μόλις στρέψῃ τὰ νῶτα, ὁ διδάσκαλος θὰ τοῦ διπλασιάσῃ τὴν ποινὴν.

Καί, τί τὸν ἐνδιαφέρει ἡ πλάνη του, ὅταν πιστεύῃ ὅτι κτυπᾷ τοὺς κακοποιούς γίγαντας, ἐνῶ πράγματι, κίμναι: ἔροδον ἐναντίον τῶν ἀνεμομύλων ποὺ εἶνε χρησιμώτατοι!

Ἡ εὐχάριστος ὄψις τῶν ἐπεισοδίων αὐτῶν, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποκρύπτῃ τὴν βαθυτέραν σημασίαν των. Ὅποιοιδήποτε θὰ ἐπεχειρεῖ, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ θυσιάσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ, νὰ προΐδῃ τὰς ἐνδεχομένας συνεπειὰς τῆς πράξεώς του ταύτης καὶ θὰ ἤθελε νὰ σταματήσῃ τὴν χρησιμότητά της, οὐδέποτε θὰ ἐπραγματοποιεῖ τὴν θυσίαν τοῦ αὐτῆν.

Ὁ Ἀμλέος, μὲ τὸ διαπερατικὸ πνεῦμα τοῦ, τὸ λεπτὸ καὶ σκεπτικιστικόν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ περιπέσῃ εἰς τὰς χονδροειδεῖς πλάνας εἰς τὰς ὁποίας ὁ Δὸν-Κιχῶττος περιπίπτει. Ποτὲ δὲν θὰ ἐκλάβῃ τοὺς ἀνεμομύλους ὡς γίγαντας, διότι ἀπλούστατα, εἰς γίγαντας δὲν πιστεύει καὶ ἂν κατὰ τύχην τοὺς συναντοῦσε στὸ δρόμο τοῦ, θὰ τοὺς ἄφινε ἠτύχους.

Οὔτε θὰ ἐδεβαίωνα ποτέ, ὅπως ὁ Δὸν-Κιχῶττος, ὅτι ἡ λεκάνη τοῦ κουρέως εἶνε τὸ κράνος τοῦ μάγου Μαμβρίνου καὶ οὔτε θὰ τὴν ἐπεδείκνυεν εἰς ὄλους. Ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀλήθειαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν θὰ μποροῦσε νὰ τὴν παρουσιάσῃ πρὸ αὐτοῦ, χωρὶς αὐτὸς νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ... θὰ ἐσκέπτετο. «Ποῖος ξέρει! ἴσως νὰ μὴν ὑπάρχει Ἀλήθεια ὅπως καὶ γίγαντες δὲν ὑπάρχουν.»

Ἡμπορεῖ νὰ χαμογελάσῃ κανεὶς μὲ τοῦ Δὸν-Κιχῶττου τὴν εὐπιστίαν. Καὶ ὅμως, ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς ἀφοῦ θὰ ἤθελε μελετήσῃ εὐσυνειδήτως τὸν ἑαυ-

τόν του, θὰ ἐτόλμα νὰ δεβαιώσῃ ὅτι κατώρθωσε, εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, νὰ ξεχωρίσῃ τὴν λεκάνην τοῦ κουρέως, ἀπὸ τὸ κράνος τοῦ μάγου;

Διὰ τοῦτο, ἐν μόνον μᾶς ἐνδ: ἀφέρει ἡ εἰλικρίνεια, δηλαδή, καὶ ἡ δύναμις τῆς πεποιθήσεως: τὸ ἀποτέλεσμα, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν τύχην.

Μόνον ἡ τύχη ἔμπορεῖ νὰ μᾶς εἰπῇ ἐὰν ἐπαλαίσαμε κατὰ φαντάσματος ἢ ἐναντίον ἐχθρῶν πραγματικῶν, καὶ μόνη αὐτὴ θὰ μᾶς δείξῃ μὲ τί κράνος ἐκαλύψαμε τὴν κεφαλὴν μας.

Τὸ καλῆρον ὑπαγορεύει νὰ λάβωμεν τὰ δπλα καὶ ν' ἀγωνισθῶμεν.

(Ἔχει συνέχεια)

Μεταφρ. ΣΠ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΤΡΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ο ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΣΥΛΛΑΒΟΣ

Ὁ Ἄ. Θρύλος σὲ γράμμα, ποὺ εἶχε τὴν εὐγένεια νὰ μοῦ στείλῃ ἀφοῦ διάβασε τὴν ἀ' σειρά τῶν «ἑξατίχων» μου, ἀναφέρει ἀνάμεσα σ' ἄλλα: «Τὰ ποιήματά σας μ' ἄρσαν. Τὰ διαπνέει ἕνα αἶσθημα λεπτότατο καὶ μιὰ φιλοσοφικὴ σκέψῃ πολὺ συγκρινημένη... Ἡ μορφή, ὁ δεκαπεντασύλλαβός σας εἶναι, ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστα ἀσήμαντα ψεγάδια, ἄρτιος, οἱ εἰκόνες σας ἔχουν πλαστικότητα καὶ διαύγεια, τὸ αἶσθημά σας εἶναι λεπτότατο, ἀλλ' ἔχω τὴν ἐντύπωσιν, πὼς ἀκριθῶς αὐτὸ τὸ πολιτισμένον, βαθύ σας αἶσθημα δὲ βρίσκει στὸν κλασσικὸν δεκαπεντασύλλαβον... τὴν τελειοτέραν τοῦ ἑκφραστῆ. Ὁ δεκαπεντασύλλαβος θέλει αἰσθήματα κ' ἰδέες ἀπλές, ἐνῶ τὸ σύγχρονον αἶσθημα μιὰ διατύπωσιν πρὸς εὐλύγιστη, πρὸς περίπλοκη».

Μὲ τίς ἀντιλήψεις αὐτῆς δὲ συμφωνῶ καὶ μοῦ φαίνεται πὼς καὶ τὰ πράγματα δὲν εἶναι σύμφωνα, ὅπως θὰ δείξω παρακάτω. Κι' ἀντὶ μ' ἕνα γράμμα μου προσωπικὸ πρὸς τὸν καλὸ κριτικὸν νὰ φέρῃ τίς ἀντιρρήσεις μου, νὰ ἐκθέσω τίς γινῶμές μου καὶ νὰ παρατάξω τίς ἀποδείξεις μου, θεωρῶ καλόν, ἀφοῦ τὸ ζήτημα παρουσιάζει κάπιο γενικώτερον ἐνδιαφέρον, νὰ τὸ πραγματευθῶ, κάπως πλατύτερα, σὶς φιλόξενος καὶ φιλέρυνος αὐτῆς στήλης, γιὰ νὰ ἔμπορέσῃ νὰ διαβασθῇ κι' ἀπὸ ἄλλους.

Ὁ δεκαπεντασύλλαβος γεννήθηκε, ὡς γνωστὸ στὸ Βυζάντιον, σὶν Πόλῃ, γι' αὐτὸ κ' ἔχει ὀνομαστῆ «πολιτικὸς στίχος». Τόνε βρίσκουμε καὶ σὶς ἔμμετρος: ἐρωτικὸς διηγήσεις, ποὺ εἶνε γραμμένες σὶν ἐπίσημη γλῶσσα τὴν καθαρῆουσα, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ποὺ ὁ Σπ. Λάμπρος τίς τύπωσε στὸ Παρίσι μὲ πολυτέλιδα γαλλικὰ προλεγόμενα καὶ μὲ τὸν τίτλον Collection de romans grecs, τὸν ἀπαντοῦμε καὶ σὶς ποιήματα τὰ γραμμένια σὶν τότε λαϊκῇ, τῇ δημοτικῇ, γλῶσσῃ, ὅπως λ. χ. σὶν Πτωχοπρόδρομον (16') αἰ.). Μὰ καὶ σὶς δημοτικὰ ἄσματα, ποὺ ἀπὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἀρχί-

ζουν ν' αναφαίνονται και ν' ανθίζουν στο στόμα του λαού μας, βλέπουμε το δεκαπεντασύλλαβο. "Ωστε το μέτρο αυτό έχει πολύ απομακρυσμένη, αρκετά παλιά, την αρχή του και γι' αυτό μπόρεσε να δεθῆ, σιγά-σιγά, μά σφιχτά, με το αίσθημα του πάντα ποιητικού λαού μας και να γίνῃ το συνθέστατο καλούπι, που μέσα του ξέχυνε τις λαχτάρες του εκείνες, που επιταχτική ψυχική ανάγκη τον υποχρέωνε να τις κίμῃ τραγούδι. Γιατί δὲν πρέπει να λησμονοῦμε πὼς ἡ τέχνη εἶναι κι' αὐτὴ «εἶδος πρώτης ἀνάγκης» γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ τοῦ ἀγρίου μέχρι τοῦ Α. Francee, ὅπως ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ διδάσκει.

Κατόπιν, στους χρόνους τῆς σκλαβιάς τὸ μῖτος πρὸς τὸν τύραννο, ἡ λαχτάρα πρὸς τὴν λευτεριά, ἡ λατρεία τῆς ὁμορφιάς και τῆς παλληκαριᾶς, οἱ κημοὶ τῆς ξενιτειᾶς, τὰ μητρικὰ νανουρίσματα, τὰ ἐρωτικὰ πῆθη τραγουδήθησαν ἀπὸ τὴ λαϊκὴ μας Μούσα κατὰ τὸ πλεῖστον μετὸ γινώριμο ῥυθμικὸ περπάτημα τοῦ δεκαπεντασύλλαβου. Πάρα πολὺ λιγιστὰ εἶναι τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια, πὺ ἔχουν ἄλλο μέτρο κι' ὄχι τὸ δεκαπεντασύλλαβο· κυρίως αὐτὰ εἶναι τραγούδια τοῦ χοροῦ ἢ τῆς δουλιᾶς, εὐτράπελα ἢ σκωπτικὰ. Τὸ πιὸ βαθὺ συναίσθημα τὸ ξέχυναν οἱ πατέρες μας μέσα στὴν περιοχὴ τοῦ δεκαπεντασύλλαβου, πὺ τόσο γινώριμα, τόσον «οἰκεία» εἶτανε τὰ χτυπήματά του σὲ κάθε αὐτὴ, ὥστε ὄχι μονάχα τᾶπειρα δίστοιχά τους, τὰ «λιανοτράγουδα ὅπως ἔχουν ὀνομασθῆ, μὰ και πλήθος μεγάλο ἀπὸ παροιμίες, εὐχές, κατάρες, μοιρολόγια, γεωργικὰ και ναυτικὰ ἀποφθέγματα σ' αὐτὸ τὰ διατύπωναν και γιὰ νὰ εἶναι πιὸ ἐκφραστικὰ και γιὰ νὰ ποβαίνουν πιὸ εὐκολομνημόνευτα.

Μὰ και τὰ ἔργα, πὺ παραδικάβαζε τότε ὁ λαὸς μας, ἡ περιφημὴ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ» κι' ὁ πολυτραγουδημένος «Ἐρωτόκριτος» (ιστ' αἰ.), μετὰ περιπαθέστατα ἐπεισόδιά τους, πὺ τόσο συγκινοῦσαν τις ἐθνικὲς μας μίξεις, και τὸ «Κρητικὸ θέατρο» (ιζ' αἰ.) σ' αὐτὸ τὸ στίχο, τὸν πανελλήνιο πιά, γράφθηκαν.

Στὴ νοελ. φιλολογία τοῦ ἔδωσαν ὄλη τὴ δυνατὴ διαμόρφωση κι' εὐλογισιὰ κι' ἀρτιότητα, ὁ Σολωμὸς λιγώτερο, περισσότερο ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Παλαμᾶς (κυρίως στὴ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιά»), ὁ Πάλλης στὴν κλασσικὴ του «Ἰλιάδα» κι' ὁ Μαρκοῤε στὸν «Ὀρκον», γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρω κι' ἄλλους σύγχρονους ἀριστοτέχνες τοῦ κλασσικοῦ μας στίχου.

Ὁ δεκαπεντασύλλαβος, πὺ μπόρει νὰ ὀνομασθῆ τὸ κατεξοχὴν ἐθνικὸ μας μέτρο, σὲ μᾶς τοὺς Νεοέλληνες εἶναι κάτι πιὸ πολὺ και πιὸ βαθὺ ἀπ' ὅτι εἶταν ὁ δαχτυλικὸς ἐξάμετρος στους παλιούς Ἑλληνες και Λατίνους κι' ὁ δωδεκασύλλαβος στους Γάλλους κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν κλασσικῶν τους Corneille, Racine κλπ. πὺ τοῦ ἔδωσαν τὴν τελειότερὴ του μορφή. Εἶναι τὸ μέτρο, πὺ μετὸ ἔχτασή του, τὴν οὔτε περιορισμένη οὔτε «σχοινοτε-

νῆ», παρέχει ὄλη τὴ δυνατὴν ἄνεση κι' εὐκίνησια στὸν ἐμπειροτέχνη ποιητὴ νὰ καταστρώσῃ πιὸ πλέρια, πιὸ πλαστικὰ, ὅσο χρειάζεται παραστατικὰ κι' εἰκονικὰ, τις λαχτάρες-ιδέες του και τὴ συγκινημένη σκέψι του. Κ' ἔτσι λιγώτερο μπόρει νὰ δεικνῆ ἢ και νὰ θυσιάσῃ τὴν ποιητικὴν ἰδέα, δηλ., τὸ περιεχόμενο ἢ τὴν οὐσία τοῦ ἔργου του στὴ μορφή, δηλ. στους μετρικοὺς πόδες και στὴ ῥίμα. Σὲ βραχύτερο λ. χ. στίχο εἶναι ὑποχρεωμένος και γιὰ τὴν περιορισμένη του ἔχταση και γιὰ τὴν ὁμοιοκαταληξία νὰ υποβάλλῃ σὲ περιορισμούς, σὲ πῆση, σὲ στρίμωγμα, ἐπομένως σὲ κάπιο κουτσούρεμα τὴν πλέρια καλολογικὴ διατύπωση, τὴν ἄρτια καλλιτεχνικὴ ἐξωτερικευση τῆς ἐμπνευσῆς του ἢ τῆς συναισθηματικῆς του διάθεσης. Διαβάζοντας τελευταῖα τὴ νέα ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Ρ. Γκόλφη «Στὸ γύρισμα τῆς Ρίμας» μετὸς μικροὺς ἄφογους στίχους της και τις συχνὲς ἐπίσης ἄφογες ῥίμες της, μ' ὄλη τὴν ἐχτίμησή μου γιὰ τὴν ὠραία τους τέχνη, δὲ μπόρεσα νὰ διώξω ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου κάτι, πὺ δὲ θὰ φανῶ πιστεύω ὑπερβολικὸς, ἀντὸ χαρακτηρίσω σὰν ἀγωνία, λογαριάζοντας τοῦ ποιητῆ τὸν ὑπερβολικὰ στενὸ χῶρο, πὺ μέσα σ' αὐτὸν ὑποχρέωσε τὸν ἑαυτὸ του νὰ κινήσῃ τὰ πλατιά τῆς φαντασίας του φτερά και νὰ ξεχύσῃ και ξαπλώσῃ τὰ πλούσια ποιητικὰ νάματα, πὺ σὰν ἀπὸ νερομάννα ὀρμητικὴ ἀνάβλυζαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς του τὰ ἔγκατα. Δὲν ξέρω ἀν εἶχα λάθος ἢ ἀν ἀδικοῦσα τὴ δεξιότηχία τοῦ ποιητῆ τῶν «Ἵμνων» πιστεύοντας πὼς σὲ στίχους πιὸ ἄνετους, πιὸ ἀπλόχωρους, πιὸ λίγο καταθλιπτικοὺς θὰ μποροῦσε νὰ διατυπώσῃ ἀδρότερα, λεπτομερέστερα, συγκινητικώτερα τις ὁμορφες ὀρμὲς τῆς ποιητικῆς του διέγερσης.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ γι' αὐτὸ νὰ πιστεύω-ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι παραδέχεται ὁ Ἄ. Θρύλος—πὼς ὁ μικρὸς, ὁ πολὺ μικρὸς μάλιστα στίχος δὲ μπόρει ἐξ ἀνάγκης νὰ διατυπώσῃ τὸ πολυμερέστατο σύγχρονο συναίσθημα, μετὸ τρικυμισμένο πάντα θάθος του, μετὸ τις πλούσιες ἀποχρώσεις κι' ἐναλλαγὲς και τοὺς ἄπειρους συγκερασμούς του, μετὸ τὴν ὑπερβολικὰ λεπτή του ὕψη, πὺ χρειάζεται γι' αὐτὸ και λεπτομερέστατα (ὄχι βέβαια και πλατυαστικὴν ἢ ρητορικὴν) ἀνάλυση και περιγραφή. Ὁ μικρὸς στίχος μπόρει πιθανώτατα νὰ εἶναι κατάλληλος γιὰ τραγουδικὰ πεταχτά, εὐτράπελα, ζωηρά, χορευτικὰ πὺ δὲ μπόρου φυσικὰ νὰ γγίζου τὰ κρόκωνα τῆς συναισθηματικῆς σκέψης και πὺ κατανάγκην περικλείου κάπιο πάντα «αἰσθήματα κι' ἰδέες ἀπλές».

Ὁ δεκαπεντασύλλαβος ἔχει θαρύτητα και ὅπως τελευταῖα τελειοποιήθηκε μπόρει νὰ περιλάβῃ μέσα στὴν περιοχὴ του κάθε ἐκδήλωσῃ τῆς συγκινημένης διανόησης, τὴν ποίηση πὺ μετὰ τὰ φτερά της ἀγγίζει τῆς φιλοσοφίας τις πιὸ ψηλὲς κορφές. Καὶ σήμερα τέτοια τείνει νὰ γίνῃ ἢ μᾶλλον ἔχει γίνῃ ἢ λυρικὴ ποίηση, πὺ δὲν ἔχει και πάρα-πολλὴ σχέση μετὸ τὴ λύρα

δηλ. τῆ μουσική, ὅπως ἡ ἀρχαία ἑλληνική. Κλείνει μέσα της ἡ τωρινὴ τελείως δική της μουσική καὶ μπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ ποίηση γραφείου ἢ μελέτης ἰδιαίτερης.

Ἐποθέτω πῶς ὁ Ἄ. Θ. ἐπειδὴ ξεχωρίζει μέσα στὰ δημοτικά μας τραγούδια, χυμένα σχεδὸν ὅλα στοῦ δεκαπεντασύλλαβου τῆ μήτρα, «αἰσθήματα κ' ἰδέες ἀπλές» φαντάζεται καὶ πῶς μόνο τέτοιες ἰδέες καὶ τέτια καὶ τέτια αἰσθήματα μενάχα εἶνε ἱκανὸ καὶ προωρισμένο πάντα νὰ περικλείη κι' ἀποδίδῃ τὸ μέτρο αὐτὸ καὶ πῶς συνεπῶς ἄλλα μέτρα μὲ λιγώτερους πόδες καὶ ποικιλώτερη ὑψὴ μποροῦν νὰ δώσουν στὸ σύγχρονο λυρικό αἰσθημα «μιά διατύπωση πιὸ εὐλύγιστη, πιὸ περίπλοκη». Μὰ τὸ περιεχόμενο τῶν «δημωδῶν» τραγουδιῶν μας δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ εἶναι ἀπλό, ἀφοῦ ἀπλοὶ κι' ἀπλοῖκοι τοῦ λαοῦ ἄνθρωποι εἶταν οἱ ποιητὲς τους. Θὰ ζητούσαμε πάρα-πολλὰ ἂν ἀπαιτούσαμε ἀπὸ τοὺς ἀγνώστους ποιητὲς τῆς λαϊκῆς μας Μούσας Πινδάρεια πετάγματα ἢ Σαιξπήρεια ἀνατομὴ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Εἶν' εὐκολονόητο πῶς ποιητικὲς μεγαλοφυεῖς σὲ κάθε μέτρο μποροῦν νὰ γράφουν ποιητικὰ ἀριστουργήματα κ' εἶναι γνωστὸ πῶς ἀπὸ μεγάλο-πνοους τεχνίτες τοῦ στίχου, ἀπὸ τὸν Κορνάρου ἕως τὸν Παλαμά, τὰ πιὸ θαθεῖα ψυχικὰ κινήματα κ' οἱ πιὸ τρανὲς ποιητικὲς ἐξάρσεις τραγουδήθη-καν μὲ τὸ ρυθμὸ τοῦ δεκαπεντασύλλαβου.

Ἄλλωστε ὁ στίχος αὐτὸς μπορεῖ καὶ νὰ μειωθῆ καὶ νὰ μεγαλώσῃ κατὰ μία συλλαβὴ (ὁπότε καὶ στὴ μιά περίπτωσι καὶ στὴν ἄλλη ὁ τόνος ἀπὸ τὴν παραλήγουσα πέφτει στὴ λήγουσα ἢ στὴν παραλήγουσα) κ' ἔτσι κατορθώνει ν' ἀποβάλλῃ κάτι ποὺ μποροῦσε νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ κανεὶς σὰ μονοτονία, ἀφοῦ καὶ στὴν ἀρχαιότητα οἱ ἐλεγειακοὶ τὸ ἴδιο περίπου ἔκαναν παραθέτον-τας γιὰ ποικιλία μετὰ τὸ δαχτυλικὸν ἑξάμετρο (ἢ τὸν ἥρωϊκὸν στίχο) κ' ἕνα βραχύτερο, πεντάμετρο στίχο, ὡς λ. χ.

Ὡ ξεῖν' ἀγγέλ-λειν Λακε-δαιμονί-οις ὅτι-τῆδε
κείμεθα-τοῖς κεί-νων/ρήμασι-πειθόμενοι.

Τὴν αὐξηση κ' ἐλάττωσι αὐτῆ τοῦ πολιτικοῦ στίχου κ' ἐπομένως τὸ δια-φορετικὸ καταληκτικὸν τονισμὸ ἔχω ἐπιχειρήσει στὰ «Ἐξάστιχα» κι' ἀπορῶ πῶς δὲν ἔπεσε στὴν ὀξεῖα ἀντίληψι τοῦ Ἄ. Θ. πλὴν νομίζω πῶς μεταχειρίζο-μαι τὸν ἄκρατο κλασσικὸ δεκαπεντασύλλαβο σ' ὅλους τοὺς στίχους μου. Κι' ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ μ' ἐλάχιστα παραδείγματα παρμένα ἀπὸ τὴ συλλογὴ μου ἐκείνη νὰ δεῖξω πόσο ἐνδιαφέρουσα καὶ πρόσφορη εἶναι ἡ ποικιλία αὐτῆ ποιῆς ἰδιάζουσες ἀπόχρωσες δίνει στὴ στιχουργία.

Μὲ λάγγεψες, Μαρτιάτικη τῆς Ἀττικῆς ἡμέρα,
μὲ τὴν ἀσπίλωτη αἴθρα σου στὸ ζαφειρένιο αἰθέρα
'Ἄπ' τὸ Σαρωνικὸ ἀντηλιῆς κυλοῦν πρὸς τίς στεριῆς,
ποῦ ἀφίνουν πρασινόχρωμες χίλιων εἰδῶν θωριές.

Ἄηδόνια Κολωνοῦ μεθοδὸν μὲ ποθοπλάνταχτα ἄσματα.

Ἄνθη παντοῦ. Καὶ φύλλα ἀνθῶν τῆς τέχνης τὰ χαλάσματα

Κι' ἀκόμη ποικιλώτερο μποροῦμε νὰ κάνουμε τὸν πολιτικὸν στίχο, προ-σθαφαιρώντας ἐννοεῖται πάντα μιὰ συλλαβὴ ἀπὸ τὸ τέλος 1ο) ἂν ἀντὶ λαμ-βικοῦ ὅπως εἶναι στὸν ἄκρατο τύπο, τοῦ δώσουμε τροχαικὸ βάδισμα κατα-ληκτικὸν στὴν τριτὴ καὶ στὸ τέλος τοῦ στίχου, ὡς λ. χ.

Κ' ἦρθες καὶ μὲ ζύπνησες κατὰ τὰ χαράματα
καὶ κλαμένη μοῦταξες χίλια μύρια τάματα,
ἢ ἀκατάληχτο, ὡς λ. χ.

Πόθου λαύρα μ' ἔσυρε καὶ βρέθηκα μπροστά σου

κ' ἔρρανα τὰ νιάτα μου-σάν ἄνθη-στὴν ποδιά σου

2 ἂν ἀντὶ λαμβικοῦ τοῦ δώσουμε ἀναπαιστικὸ βάδισμα, ὡς λ. χ.

Καρτερῶ τὴν Αὐγὴ, τῆς χαρᾶς της τὸ γέλιο νὰ δῶ

καὶ 3 ἂν μεταχειρισθῶμε δαχτυλικὸς πόδες ἀντὶ λαμβων, ὡς λ. χ.

Κλάματα ἀκούστηκαν μὲς στῶν κλαδιῶν τὰ σαλέματα

Ἡ ποικιλία μπορεῖ νὰ ξαπλωθῆ ἀκόμη περισσότερο, ἂν στὸ καθένα ἀπὸ τὰ δυὸ τελευταῖα εἶδη τοῦ δεκαπεντασύλλαβου ἔχουμε τὸν τελευταῖο πόδα καταληκτικὸν ἢ ἀκατάληχτο.

Τελειώνοντας ἐκφράζω τὴν πεποίθησι, πῶς τὸ ἔθνικὸ μας μέτρο, μὲ τίς μεταβολὰς ποὺ ἀναφέρω, μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς ἀριώτατο ὄργανο, ποὺ μποροῦν μ' αὐτὸ νὰ τραγουδηθοῦν κ' οἱ πιὸ λεπτὲς συναισθηματικὲς καταστάσεις καὶ οἱ πιὸ ἀψηλονόητες τάσεις τῆς ψυχῆς μας, μέσα στὴν ἀνήσυχη ἐποχὴ ποὺ περνοῦμε.

Μέγαρα

ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΤΟ Α ΤΗΣ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ

Καὶ τοῦ ἀποκρίθη ἡ Ἄθηνᾶ ἢ θεὰ ἢ γλαφκοματούσα :

«Ὅμως δὲ θέλουν οἱ θεοὶ νὰ μένει ἔτσι ἡ γενιά σου
ἄγνωστη, ἀφοῦ σὲ γέννησε τέτοιον ἢ Πηνελόπη.

Μὰ ἔλα καὶ πές μου τώρα αὐτό, μολόγα μου ἀπ' ἀλήθεια,

τί γιόμα ; καὶ τί μάζωμα εἶν' ἐτοῦτο ; τί τὰ θέλεις ;

225

συμπόσιον ἢ γάμος γίνεται, 'τὶ ρεφενὲς δὲ μοιάζει.

γιὰ ἰδὲς πόσο περήφανα ἀδιαφορώντας τρῶνε

μέσ' στὸ παλάτι, κῆθελεν ἀγαναχτήσει ὅποιος

φρόνιμος ἄντρας ντροπὲς τόσες θᾶβλεπε ἂν ἐρχόταν.

Κι ὁ γνωστικὸς Τηλέμαχος σὲκείνην ἀποκρίθη :

230

«Ξένε, λοιπὸν σὰ μὲ ρωτᾶς αὐτὰ καὶ θές νὰ μάθεις,
 ἕναν καιρὸ τὸ σπίτι αὐτὸ πλούσιο καὶ τιμημένο
 θᾶταν, ὅσο βρισκότανε ὁ ἄντρας ἐκεῖος στὴ χώρα·
 μὰ τώρα ἄλλιῶς βουλήθησαν οἱ θεοὶ μελετώντας
 κακά, ποὺ ἐκεῖνον ἄγνωστον κάνανε πῶς καὶ ἀπ' ὅλους 235
 τοὺς ἄντρες, τι ποτὲς ἐγὼ τόσο δὲ θὰ λυπόμουν,
 ἂν πέθαινε μὲ τοὺς συντρόφους του στῶν Τρώων τὴ χώρα,
 ἢ, ἀφοῦ τὸν πόλεμο ἔκαμε, μέσ' ἐτῶν ἀγαπητῶν του
 τὰ χέρια ἐδῶ, τὸτ' οἱ Ἀχαιοὶ θὰ τοῦ σηκῶναν τάφο
 τρανὸ, καὶ δόξα θᾶφινε μεγάλη στὸ παιδί του 240
 κατόπι. Τώρα οἱ Ἄρπυιες ἄδοξα τὸν ἀρπάξαν,
 πάει ἄγνωστος καὶ ἀνάκουστος, θλίψη σέμει καὶ θρήνους
 ἀφίνοντας, μὰ οὔτε γὼ κλαίω καὶ δέρομαι μονάχα
 γιὰ ἐκεῖνον, τί κιᾶλλες συμφορὲς οἱ θεοὶ μοῦ προξενήσαν,
 γιατί ἀπὸ τοὺς πῶς δυνατοὺς στὰ γύρω νησιὰ οἱ πρῶτοι 245
 στὴ Σάμῃ στὸ Δουλίχιο καὶ στὴ Ζάκυνθο μὲ δάσα
 καὶ ἀκόμα ὅσοι στὸ πετρωτὸ τὸ Θιάκι ἀρχόντοι στέκουν
 ὅλοι ζητοῦν τὴ μάννα μου καὶ φτέρνουν μου τὸ σπίτι.
 τὸ γάμο αὐτὸν τὸ μισητὸ κείνη οὔτε ἄρνιέται, μὰ οὔτε
 μπορεῖ τέλος νὰ δώσει τους, καὶ ἀφτοὶ μοῦ κατατρῶνε 250
 τὸ βίος καὶ βέβαια γρήγορα θὰ σπασάξουν καὶ μένα».
 Θύμωσε γιὰφτὰ κείλε του ἡ Ἀθηνᾶ ἡ Παλλάδα
 ὦ ἀλήθεια τοῦ Δυσέα, ποὺ λείπει, ἔχεις μεγάλη ἀνάγκη!
 νὰ βάλει χέρι στοὺς ἀδιάντροπους ἀφτὸς μνηστῆρες.
 Ἄς εἶταν τώρα νᾶρχονταν, νὰ στέκονταν στὴν πόρτα 255
 φορώντας περικεφαλαία, σκούταρι, καὶ δυὸ ἀκόντια,
 τέτοιος ποὺ τὸν πρωτόδα ἐγὼ στὸ σπίτι μας νὰ πίνει
 κιᾶγνοιαστα νὰ χαροκοπάει, σὰ διάγερνε ἀπ' τὸν Ἴλο
 τὸ Μερμερίδην, ἔρχοντας ἐδῶ ἀπὸ τὴν Ἐφύρη
 γιατί κέκεϊ μὲ τὸ γοργὸ καράβι του ἔχει πάει 260
 ἀντρόφονο γυρεύοντας βοτάνι, γιὰ νὰ χρίσει
 τίς χάλκινες σαγίτες του, μὰ ἐκεῖνος δὲν τοῦ δίνει,
 γιατί φοβότανε τοὺς θεοὺς ποὺ ζοῦνε στὸν αἰῶνα,
 μὰ τοῦδωσε ὁ πατέρας μου, ἴτι ἀγάπα τον περίσσια·
 τέτοιος ὄντας νᾶπανθηθῆ εἶθε μὲ τοὺς μνηστῆρες 265
 καὶ ὅλοι τους ταχυθάνατοι, πικρόγαμοι θὰ γίνουν.
 Μὰ ὅλα ἀφτὰ εἶναι στῶν θεῶν τὸ χέρι, εἶτε ἂν θᾶρθαι
 νὰ λάβει τὴν ἐκδίκηση, εἶτε κιᾶν δὲ θὰ νᾶρθαι
 μέσ' στὰ παλάτια του· μὰ ἐσὲ σὲ συμβουλεύω, σκέψου,

πῶς τοὺς μνηστῆρες θᾶδιωχνες μέσ' ἀπὸ τὸ παλάτι. 270
 Γιὰ ἔλα σὺ τώρα πρόσεχε νὰ νιώσεις, τί σοῦ λέω·
 φανέρωσ' τους τὴ γνώμη σου, κιᾶς εἶν' οἱ θεοὶ μαρτύροι,
 στὰ σπῆτια τους νὰ σκορπιστοῦν πρότρεψε τοὺς μνηστῆρες,
 καὶ τὴ μητέρα, ἂν ἡ ψυχὴ νὰ παντρεφτεῖ τῆς λείει, 275
 νὰ πάει πίσω στοῦ κύρη της τὸ σπίτι, ποῦναι μέγας·
 κιᾶφτοι γάμον ἄς κάνουνε καὶ δῶρα ἄς ἐτοιμάσουν.
 καὶ σὲ θὰ δώσω συμβουλή φρόνιμη, σὰ μακούσεις·
 καράβι ἀρμάτωσε καλὸ μὲ εἴκοσι κουπολάτες 280
 κιᾶμε νὰ μάθεις γιὰ τὸν πατέρα, ποὺ χρόνια λείπει,
 ἢ ἀπ' τοὺς θνητοὺς κάποιος σοῦ πεῖ, ἢ θρύλημα ἂν ἀκούσεις,
 ποὺ ἀπὸ τὸν Δία βγαίνει, ἀφτὸ δοξάζει τοὺς ἀνθρώπους·
 πρῶτα στήν Πύλο ἔλα, τὸ Νέστορα τὸ θεῖο καὶ ρῶτα,
 κείθε στὴ Σπάρτη στὸν ξανθὸ Μενέλαο, γιατί ἦρθε 285
 στερνὸς ἀπ' ὅλους τοὺς Ἀχαιοὺς μὲ τὰ χαλκὰ θωράκια·
 κιᾶν ὁ πατέρας σου, πῶς ζεῖ καὶ θᾶρτει σπίτι, ἀκούσεις,
 τότες, ἂν καὶ εἶναι βᾶσανο, κάτσε ἕνα χρόνο ἀκόμα.
 κιᾶν ἀκούσεις πῶς πέθανε καὶ πιά πῶς δὲν ὑπάρχει,
 ἀφοῦ διαγείρεις τότες στήν ἀγαπητὴ πατρίδα, 290
 στήσ' του μὰ τούμπα γιὰ τιμὴ, καὶ τὰ ἐπιτάφια δῶρα
 παρὰ πολλά, ὅπως πρέπει του, καὶ πάντρεψε τὴ μάννα·
 κιᾶφοῦ τὰ κάνεις ὅλα ἀφτὰ, κιᾶφοῦ τᾶπτελειώσεις,
 στὸ νοῦ σου τότε βάλει πιά καὶ στήν ψυχὴ σου σκέψου
 πῶς μέσα στὰ παλάτια τὰ δικὰ σου τοὺς μνηστῆρες 295
 θὰ σφάξεις, ἢ μὲ δόλο, ἢ φανερά, οὐδὲ σοῦ ταιριάζει
 νὰ κάνεις σᾶν παιδί, ἀφοῦ τόσο μικρὸς δὲν εἶσαι·
 τὴ δόξα τάχα δὲν ἀκοῦς ποῦλαβε ὁ θεῖος Ὀρέστης
 σὸλο τὸν κόσμον, ἐπειδὴ σκότωσε τὸ φονέα,
 τὸ δολερὸ Αἴγισθο, ποὺ ἀφτὸς τοῦ σκότωσε τὸν κύρη 300
 τὸν ξακουστό; φίλε, καὶ σὺ ποὺ βλέπω σε, λεβέντης
 τρανὸς γενναῖος γίνε, οἱ ἀπόγονοι νὰ σὲ παινέσουν.
 Ἐδὰ ἐγὼ τώρα στὸ γοργὸ καράβι θὰ κατέβω
 καὶ στοὺς συντρόφους, ποὺ στενοχωριοῦνται νᾶπαντέχουν,
 κιᾶτὸς σου σκέψου πιά καλὰ καὶ νιώσε ἀφτὰ ποὺ σοῦπα». 305
 Κι ὁ γνωστικὸς Τηλέμαχος ἔτσι τῆς ἀποκρίθη:
 «Ξένε, ἀπαλήθεια ὅλα ἀφτὰ τὰ λὲς μὲ καλὴ γνώμη
 σᾶν ὁ γονιὸς στὸ τέκνο του καὶ δὲ θὰ τὰ ξεχάσω:
 δὰ ἔλα τώρα καὶ καθῆσε ὅσο κιᾶ δείχνεις βία
 νὰ ταξιδέψεις· πρέπει νὰ λουστεῖς καὶ τὴν καρδιά σου 310

νὰ φράνεις, κἄτσι ὄλο χαρὰ στὸ πλοῖο σου νὰ γυρίσεις
 μῆνα τίμιο μου χάρισμα πεντάμορφο, νὰ τῶχεις
 γιὰ θησαυρό σου, ὡς δίνουνε στοὺς ξένους φίλοι ξένοι.
 Καὶ τοῦ ἀποκρίθη ἡ Ἀθηνᾶ ἢ θεὰ ἢ γλαφκοματούσα:
 «Μὴ ἀκόμα τώρα μὲ κρατᾶς πὺν βιάζομαι γιὰ δρόμο,
 κ' ὅτι καλὸ σοῦ λέει ἡ καρδιὰ σὲ μένα νὰ χαρίσεις,
 σὰν ἔρθω πίσω, ὁδός μου τὸ σπίτι μου νὰ τὸ πάω,
 διαλέγοντάς το ὀλόκαλο, κ' ἀνταμοιβὴ θάξιζει»
 Μὴ μίλησ' ἔτσι κἄφυγ' ἡ Ἀθηνᾶ ἢ γλαφκοματούσα.
 σὰν ὄρνιο πέταξε ψηλὰ καὶ στήν ψυχὴ του ἐκείνου 320
 ἔβαλε ἀντρέια καὶ θάρρος, καὶ τοῦ θύμισε τὸν κύρη
 ἀκόμα περισσότερο, κέκειὸς μὲσ στήν ψυχὴ του
 τὸ αἰστάνθη καὶ θαμάχτηκε, τί ἔνωσε θεὸς πὺν εἶταν,
 καὶ στοὺς μνηστῆρες πῆγε ἔφτυς ὁ ἰσόθεος ὁ ἀντρας. 325
 Κἀνάμεσά τους ξακουστὸς τραγουδιστὴς τραγοῦδα,
 καὶ κάθονταν κὶ ἀκούγανε σιωπώντας· κἔλεε κείνος
 τὸ θλιβερὸ ἔρχομὸ τῶν Ἀχαιῶνε, πὺν ἀπ' τὴν Τροία
 πρόσταξ' ἡ Ἀθηνᾶ, κὶ ἀπὸ τάνωγ' ἢ Πηνελόπη
 τοῦ Ἰκάριου ἢ κόρη ἢ φρόνιμη ἀκούει τὸ θεῖο τραγοῦδι
 καὶ κατεβαίνει τὴν ψηλὴ τῆ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ της 330
 ὄχι μονάχη, ἀκλουθαγαν μαζὶ της δύο περέτρες·
 κὶ ἄμα ἔφθασε ἢ ἐνάρετη γυναῖκα στοὺς μνηστῆρες
 κάττω ἀπ' τὸ ἀνώφλιο τῆς σκεπῆς τῆς σιγουροδεμένης
 στάθη κἔμπρὸς στὰ μάγουλα τράβηξε τὸ μαντήλι
 τὸ μαλακό· στὸ κάθε της πλαῖ μὴ περέτρα ἐστάθη, 335
 καὶ ξεσπώντας σὲ δάκρυα ἐκεῖ εἶπε στὸ θεῖο ψάλτη:
 «Φῆμιε, πολλὰ ἄλλα ξαίρεις σὺ, πὺν τοὺς θνητοὺς μαγεύουν
 ἔργ' ἀντρῶν καὶ θεῶν, πὺν οἱ τραγουδιστάδες τραγοῦδανε·
 ἕνα ἀπὸ ἄφτὰ τραγοῦδα τοὺς κάθοντας σὺ κοντὰ τους
 κἄς πίνουν ἤσυχα κρασί, μὰ τοῦτο τᾶσμα πάψ' το 340
 τὸ θλιβερό, πὺν τὴν καρδιὰ πάντοτες μὲσ' στὰ στήθια
 μου σάξει, 'τὶ εἶν' ἀξέχαστη ἢ λύπη πὺν πληγώνει,
 'τὶ ἐκείνον πάντα ἐγὼ ποθῶ κἔκείνονε θυμοῦμαι».
 Κὶ ὁ γνωστὶκὸς Τηλέμαχος σἔκείνην ἀποκρίθη. 345
 Μάννα μου, τί ἐμποδίζεις τὸν τὸν ἀγαπητὸ ψάλτη
 νὰ φραίνει μας, ὡς θέλει ἄφτὸς μὲ τὸ μυαλό του; οἱ ψαλτες
 δὲ φταῖνε, μόνον ρταίει ὁ Δίας, θαρρῶ, πὺν στοὺς ἀνθρώπους
 τοὺς φίλεργους, δίνει, ὡς ἄφτὸς προκρίνει στὸν καθένα·
 ὄχι δὲν κάνει κρίμα ἄφτὸς πὺν λέει τὴ μάβρη μοῖρα 350

τῶν Δαναῶν, οἱ ἀνθρώποι ἐφχαριστιοῦνται στὸ τραγοῦδι
 ἐκεῖνο, ποῦναι νεότιτο γιὰ κείνους πὺν τάκοῦνε·
 σφίξ' τὴν καρδιὰ σου κἄκου το καὶ σὺ, 'τὶ δὲ στερήθη
 μόνον ὁ Δυσσέας τὸ γυρισμὸ ἀπὸ τὴν Τροία· κὶ ἄλλοι 355
 ἄντρες πολλοὶ χαθήκανε [ἄμε κάμε δουλειὰ σου....]
 Ἐκείνη τότες θάμαξε καὶ γύρισε στὸ σπιτι,
 'τὶ δέχτηκε μὲσ' τὴν καρδιὰ τὸ γνωστὶκὸ τὸ λόγον
 τοῦ γιοῦ της, καὶ ἀναβαίνοντας στ' ἀνώμ' τις γυναῖκες
 ἔκλαιγε τὸ Δυσσέα, ἐκεῖ, τὸ σύζυγο, ὡς πὺν ὕπνο
 γλυκὸ στὰ ἄβρα ματόφυλλά της χύνει ἢ γλαφκομάτα. 365
 Μὰ στὰ ἡσκερὰ παλάτια θορυβήσαν οἱ μνηστῆρες
 κἰ ὄλοι εὔκουνταν καθέννας τοὺς νὰ πλάγιαζε σιμά της.
 Κὶ ὁ γνωστὶκὸς Τηλέμαχος ἄρχισε νὰ τοὺς λέει:
 «Μνηστῆρες τῆς μητέρας μου μὲ ἀπόκοτη περφάνεια,
 τώρα πὺν γιοματίζουμε ἄς φραθοῦμε, κοί βοές σας 370
 ἄς πάψουν, 'τὶ εἶν' ὄραϊο νάκοῦς τέτοιον ἕναν ψάλτη,
 ὅπως ἄφτὸς ἐδῶ, πὺν στή φωνὴ τοὺς θεοὺς μοιρίζει·
 μὰ τὸ πρῶτ' στήν ἀγορὰ θὰ πάμε. πὺν ἔλειψη ἔχω»,
 ὄλοι μας νὰ καθίσουμε, γιὰ νὰ σᾶς πῶ τί θέλω». 374 [375—380]
 Ἔτσι εἶπε κἰ ὄλοι τοὺς ἄφτοι δαγκάνοντας τὰ χεῖλια 381
 θαμάζαν τὸν Τηλέμαχον, πὺν θαρρετὰ μιλοῦσε.
 Κὶ ὁ Ἀντίνοος, τοῦ Εὐπειθῆ ὁ γιός, γύρισε κἔτσι τοῦπε:
 «Τηλέμαχε τὸ δίχως ἄλλο οἱ θεοὶ ἴδιοι σὲ διδάσκουν
 νᾶσαι ἔτσι μεγαλόλογος καὶ νὰ μιλᾶς μὲ θάρρος· 385
 μὴ σώσει στὸ περιγιάλο τὸ Θιάκι ὁ γιός τοῦ Κρόνου
 νὰ ἀναδείξει βασιλιά, πὺν' τῆς γενιᾶς σου κληρὸς».
 Κὶ ὁ γνωστὶκὸς Τηλέμαχος σἔκείνον ἀποκρίθη:
 «Θὰ μοῦ κακίωσεις ἄραγες γιὰ ὅτι θὰ σοῦ πῶ, Ἀντίνοε;
 κἂν τοῦτο ὁ Δίας μοῦ τῶδινε καὶ τῶθελα νὰ τῶχω, 390
 νομίζεις τὸ πολὺ κακὸ τάχα ἄφτὸ στοὺς ἀνθρώπους;
 νὰ βασιλεύεις δὲν εἶναι κακὸ, πλουτίζει ἀμέσως
 τὸ σπιτι σου κἰ ἴδιος ἐσὺ δοξάζεσαι περίσσια.
 Μὰ ἀπ' τοὺς Ἀχαιοὺς κἄλλοι πολλοὶ εἶναι γιὰ βασιλιάδες
 στὸ Θιάκι τὸ περιγιάλο, νέοι καὶ παλιοί, ἀπὸ τούτους 395
 κάποιος θὰ πάρει το, μὴ πὺν πέθανε ὁ θεῖος Δυσσέας·
 ὅμως ἐγὼ στὸ σπιτι μου θᾶμαι ἄρχος καὶ στοὺς δούλους,
 πὺν μοῦκανε κουρσέβοντας ὁ θεῖος ὁ Δυσσέας».
 Καὶ τοῦ ἀποκρίθη ὁ Εὐρύμαχος ὁ γιός τοῦ Πόλυβου ἔτσι:
 «Τηλέμαχε, ὄλα, ἀλήθεια, ἄφτὰ εἶναι στῶν θεῶν τὸ χέρι 400

στὸ Θιάκι τὸ περίγαλο τῶν Ἀχαιῶν ποιὸς θᾶναι ἄρχος·
 καὶ πάλι ἔχει τὰ χτήματά σου καὶ τὰ δώματά σου
 ὄριζε· καὶ μὴ γένοιτο νᾶρθῃ ἀντρας καὶ τὸ βίό σου
 νὰ σοῦ κουρσέψῃ μεταβιάς, τὸ Θιάκι ἐνόσω ὑπάρχει.
 Μὰ θέλω γενναιότητα γιὰ κειὸν τὸν ξένο τώρα 405
 νὰ σὲ ρωτήσω· ποιὸς εἶναι, κιάπο ποῦ λέει πῶς εἶναι ;
 καὶ ποιά εἶναι ἡ πατρίδα του καὶ ποῦ εἶναι ἡ γενιά του ;
 σοῦφερε κάποιαν εἴδηση πῶς φθάνει σου ὁ πατέρας ;
 ἢ ἔχοντας κάποια ὑπόθεση δική του ἤρθ' ἔδῳ πέρα ;
 πῶς δὰ σηκώθη καῖφυγε γοργά, οὐδὲ ἐστάθη, λίγο 410
 νὰ τὸν γνωρίσουμε κἄμεις ; γιὰτὶ ἀγενής δὲ μοιάζει.
 — Κιὸ γνωστικὸς Τηλέμαχος σὲ κείνον ἀποκρίθη :
 Εὐρύμαχε, ὁ γυρισμὸς τοῦ κύρη μου πιά ἐχάθη
 λοιπὸ μὴδὲ καὶ σὲ εἴδηση πιστέβω, ἂν κάπουθε ἔρθῃ,
 οὔτε θεοῦ χρησμὸν ἀκούω, ἂν προσκαλῶσ' ἡ μάννα 415
 κάναν προφήτη στὸ παλάτι καὶ τότε ρωτήσῃ.
 Μὰ ἐτοῦτος μοῦ εἶναι πατρικὸς ξένος ἀπὸ τὴν Τάφο,
 ὁ Μέντης τοῦ Ἀγχιάλου ὁ γιὸς τ'ἀντρείου, λέει πῶς εἶναι,
 καὶ βασιλέας τῶν Τάφιωνε, ποῦ τὸ κουπί ἀγαποῦνε».

ἔτσι ἔλεε ὁ Τηλέμαχος, μὰ μὲ τὸ νοῦ εἶχε νιώσει
 τὴ θεὰ. Κἔκεινοι στὸ ἄρκισμα καὶ στὸ γλυκὸ τραγούδι 420
 τὸ γύρισαν, καὶ φραίνονταν τὸ βράδι καρτερώντας,
 κἔκει ποῦ χαρακόπαγαν, τὸ σούρωπο πλακῶνει,
 καὶ τότες πιά γιὰ πλάγιασμα σπῖτι τῶν πάει καθέννας.
 πάει κι ὁ Τηλέμαχος ἐκεῖ, ποῦ ὁ ἀψηλὸς κοιτώνας 425
 τοῦ εἶταν χρισμένος, στῆς ὥραίας ἀλλῆς σκεπαστὸ μέρος.
 πῆγε στὸ στρῶμα του πολλὰ ἀνδέβοντας στὸ νοῦ του,
 καὶ τὸν ἀκλούθαε, φέρνοντας δαδιά ἀναμμένα, ἢ γνώση
 γεμάτη Εὐρύκλεια, τοῦ Ὠπα τοῦ Πεισηνορίδη ἢ κόρη,
 ποῦ ἄλλοτες τὴν ἀγόρασε ὁ Λαέρτης, κοριτσάκι, 430
 ἀπὸ τὰ πράματά του δίνοντας εἴκοσι βόδια,
 κῖσια μὲ τὴ γυναῖκα του στὸ σπῖτι τὴν τιμοῦσε,
 ὅμως δὲν τὴν κοιμήθηκε ποτέ, ἀπὸ ζήλια ἐκείνης·
 ἀφτὴ εἶτανε ποῦ τοῦφερε τὰ δαδιά τ'ἀναμμένα
 καὶ τὸν ἀγάπαιε πῶς πολὺ ἀπ' τὶς δούλες, ἴτι ἔθρεφέ τον 435
 μικρὸν. Τὶς πόρτες ἀνοιξε τοῦ τεχνικοῦ κοιτώνα
 καὶ κάθισε στὴν κλίνη του κἔβγαξε τὸ χιτῶνα
 τὸ μαλακὸ καὶ στῆς γοιᾶς τὸν ἔδωσε τὰ χέρια,
 κιάφοῦ τὸν δίπλωσεν ἀφτὴ, καὶ ἀφοῦ συγύρισέ τον

καὶ κρέμασέ τον σὲ καρφί σιμὰ στὴν τρύπια κλίνη,
 ἐβγήκε ἀπ' τὸν κοιτῶνα του τραβώντας τὸ κρικέλλι
 τ'ἀργυρὸ, καὶ τὴ θύρα κλεῖ δένοντας τὸ λουρί της·
 κἔκει στὸ πρόβειο τὸ μαλλὶ ὀλονυχτὶς ἐκείνος
 χωμένος σκέφτονταν νὰ πάει, ἢ Ἀθηνᾶ ὅπου τοῦπε.

Σημ. Ἐκαμα τὶς τομῆς τῶν στίχων ποικίλες, ὅπως τὶς κάνει κι ὁ Ὅμηρος.
 Ἡ ἀρίθμηση τῶν στίχων ἀκολουθεῖ τὴν ἀρίθμηση τοῦ πρωτοτύπου.

M. Φ

HENRI DE REGNIER

Η ΡΟΔΙΝΗ ΣΤΕΡΝΑ

Τὸ συντριβάνι ἂν σώπασε μὲς στὴ λεκάνη, κι' ἂν
 τ' ἀγαλμα τὸ χρυσὸ ποῦ κλαίει καταμεσίς στὴ στέρνα,
 ξεφτίζει στὰ πλευρά του καὶ στὸ στήθος κοκκινίζει,
 κι' ἂν ἡ πορφύρα ἀκόμη, πάνω ἀπ' τὸ νερὸ αἰμοστάζει,

* *

Εἶναι γιὰτὶ ἔχουν βυθιστῆ σὲ βαθὺν ὕπνο τώρα
 τὰ ὄσα σταθῆκαν μάταια, μυστηριακὰ κι' ὠραῖα
 καὶ γιὰτὶ ἡ Ἥχώ, βουβὴ μέσα στὴ σκιά, δίνει τὸ χέρι
 στὴ Σιωπῆ, πλάϊ στὸν Ἔρωτα νεκρὸ, γονατισμένη.

* *

Ἀνήσυχη ἢ δεντροσειρά, ποῦ δὲν περνᾷ κανένας,
 καὶ στὴν πλαγιά σιγὰ - σιγὰ τὰ χόματα βουλιάζουν.
 Προσμένει ἡ θύρα τὸ κλειδί κι' ἡ πύλη κάποιον ξένο.

* *

Κι' ὁ Χρόνος, ποῦ μοναχὸς ἐπιζῆ σ' ὄσα ἔχουν ζήσει,
 ἀσάλευτος αὐτὸς, κάνει τὰ ῥόδα νὰ ψηλώνουν
 καὶ τὸ νερὸ νὰ φρίσσει, ὅλο ἀγωνία.

(Cité des Eaux)

MIX. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΚΡΑΤΣΙΑ ΝΤΕΛΕΝΤΑ

ΝΟΤΙΑΣ

Ἀπὸ τρεῖς μέρες ἕνας μανιασμένος νοτιᾶς κτυποῦσε τὴν ἄγρια θάλασσα πρὸς τὴ γυνὴ γῆ. Τὸ μικρὸ λιμανάκι ποὺ εἶταν τριγυρισμένο ἀπὸ καλύβες φαινόταν ἔρημο ὅπως ὅλη τὴ χρονιά καὶ μόνο οἱ φωνές τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν κυμάτων οὐρλιαζαν μὲς τὸ διάστημα.

Καὶ μὲλα αὐτοὶ οἱ δυὸ ξεραστὲς βλέπονταν στὸ ὑπαιθρο, ἀνάμεσα ἀπ' τοὺς βράχους. Ὁ πρῶτος ποῦ κατέβηκε ἦταν ὁ ἄντρας. Προσεκτικός, εὐκίνητος ἀπλώνοντας κάπου-κάπου τὰ χέρια σὰν γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ πὼς δὲν εἶταν τίποτα επικίνδυνον τριγύρω, πῆγε νὰ ριχτεῖ πάνω στὴν μαύρην ἄμμο, στὴ σκιά. Ἀπὸ κεῖ ἔβλεπε τὰ βουνὰ γλωμισμένα, στὸν κοντινὸν ὄριζοντα, κάτω ἀπ' τὰ τρεχούμενα σύννεφα· τὸ καινούγιον φεγγάρι ἔρριχνε χρυσομένους σκιὰς πάνω σ' ὅλο αὐτὸ τὸ μαυριδερὸ χάος ἀπὸ πέτρες ποὺ ἀπ' τὴν ἀπότομη κατεβασιά, ἔγεργε κατόπι πρὸς τὴ θάλασσα καὶ τέλειωνε μὲ μιὰ μακρὰ γραμμὴ ἀπὸ βράχους ἄριστερά. Οἱ βράχοι πίνανε τὰ πηδούμενα κύματα καὶ κατόπι τὰ ξεροῦσαν σὰν χορτασμένα τέρατα.

Ὁ ἄντρας κοίταξε πρὸς τὶς ἡσυχες καλύβες καὶ θαρροῦσε πὼς ἄκουγε νὰ στεναάζουν, ἀνάμεσα ἀπ' τὸν κρότον τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς θάλασσας. Ἴσως νᾶναι κάποιος ἄρρωστος γιὰ τὸ ὅσοι λουζόνταν ἐκεῖ ἦταν ὅλοι ἄνθρωποι τοῦ τόπου ποὺ ἐρχόνταν ἀπὸ μακρὰ, πάνω στὰ κάρρα, κι' ἀπάνου στὰ ὑπομηρητικὰ ἄλογα, γιὰ νὰ δοκιμάσουν νὰ γιαιρευτοῦν. Ἴσως νᾶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄντρας τῆς ποὺ πλαγιασμένος καὶ ἀνήμπορος σὰν λεπρός, θρηνοῦσε, βασανισμένος ἀπ' τὸν καιρό. Νὰ γιαιτὶ ἐκεῖνη ἀργοῦσε.

Ἄλλὰ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος δὲν ἦταν γι' αὐτὸ ἀνυπόμονος. Ἡ ἀργοῦσε ἢ ὄχι, ἐκεῖνη θαρρόταν. Καὶ αὐτὸς σκεφτόταν τὴν ἄλλην ἐκεῖνην ποὺ αὐτὸς δὲν ἐπερίμενε καὶ ποὺ δὲν θάρρόταν ποτέ, ἂν καὶ βρισκόταν ἐκεῖ, δύο βήματα πρὸ πέρα, σιμώτερα ἀπ' τὴν ἐρωμένη.

Ἐπεσε μὲ τὸ πρόσωπο ἀνάμεσα ἀπ' τὰ χέρια καὶ δάγκασε τὴν ἀλμυρὴν ἄμμο. Καὶ ξανά, ἐνῶ ὁ κρότος τῆς θάλασσας καὶ ὁ κτύπος τῆς καρδιᾶς του σμιγόταν σὲνα μόνο παλμό, σὲνα θόρυβον ποὺ φαινόταν σὰν ἀπὸ τὰ σπλάγγα τῆς γῆς, ὁ στεναγμός, σάμπως νᾶταν ὀδηγημένος ἀκριβῶς ἀπ' τὸ χῶμα, ἔφθασε ὡς ταῦτιά του.

Πετάχτηκε ἀπάνου ἀκούγοντας· ἀλλὰ στὸν ἀέρα μόνο ἡ θάλασσα καὶ ὁ ἄνεμος οὐρλιαζαν μεταξύ τους.

Τὸ φεγγάρι κατέβαινε ἄργό, ἀνάμεσα ἀπ' τὶς στάχτες τῶν συννέφων, κάποιες στιγμὲς κόκκινο σὰν πληγὴ, κάποιες στιγμὲς γαλάζιο σὸ τὸ μάτι παι-

διοῦ. Χανόταν, ἄναθε ξανά, φαινόταν πὼς εἶχε φόβον νὰ γίξει τὴν ταραγμένη ἄβυσσο, μὰ τὰ κύματα πεταγόνταν ἀπάνου του μὲ μῖσος, μὲ πόθον, καὶ κατόπι σκορπιζόνταν κάτω μὲ ῥίγη ἀπὸ αἷμα καὶ δάκρυα.

Ὁ ἄντρας ρίχτηκε ξανά χάμου κι' ἄκουσε πάλι τὸ στεναγμό· τότες σηκώθηκε καὶ πῆγε νὰ δεῖ. Μία γυναῖκα εἶταν καθισμένη πάνω στὴν ἄμμο, μὲ τὰ χέρια γύρω ἀπ' τὰ γόνατα, μὲ τὸ κεφάλι τυλιγμένο σὲνα πανὶ ποὺ τὸ κτυποῦσε ὁ ἄνεμος καὶ κοίταξε τὴ θάλασσα. Ἐκεῖνος τὴν γνώρισε κι' ἔνωσε ἀμέσως πὼς τὴ νύχτα αὐτὴ θὰ λυνόταν ὁ κόμπος τῆς τύχης του.

* *

Ρίχτηκε πάνω στὴν ἄμμο σιμὰ τῆς καὶ τοῦ φάνηκε πὼς ὅλα τριγύρω, ἡ θάλασσα, ὁ οὐρανός, ὅλο κινιόνταν ἀπ' τὰ μαῦρα φτερά τοῦ πέπλου ποὺ χτυπιόνταν στὸ κεφάλι τῆς. Ἡ καθαρόγραμμη μύτη τῆς, τὰ χεῖλη ποὺ ἐξέχανε, ζωαφίζόνταν πάνω στὸ χλωμὸ ἄδειο σὰν τὴν κατατομὴ ἀπὸ χάλκινο μετάλλιο.

— Πὼς εἶναι ὁ γαμβρός σου; — ἐρώτησε ὁ ἄντρας.

— Θᾶπρεπε νὰ τὸ ξαίρεις πιὸ καλά ἀπὸ μένα.

— Πὼς πρὸ καλά ἀπὸ σέ; γιαιτὶ πιὸ καλά ἀπὸ σέ;

— Γιαιτὶ μὲ τὴν ἀδελφὴ μου συμφωνᾶς περισσότερο ἀπ' ὅτι αὐτὴ μὲ μένα. Νὰ!

Ὁ ἄνεμος τῆς ἔπαιρνε ἀπ' τὸ στόμα τὰ σκληρὰ λόγια. Ὁ ἄντρας σίμωσε πιὸ πολὺ, σχεδὸν μὲ τὸ κεφάλι κάτω ἀπ' τὰ πόδια τῆς καὶ τὴν κοίταξε ἀπὸ χάμου πρὸς τὰπάνου.

— Τὶ συνέβηκε Ἀγάθη; γιαιτὶ εἶσαι ἔτσι ἀπόψε; γιαιτὶ εἶσαι ἐδῶ μονάχη; Ἄν ἔχεις, ὅπως εἶπες τόσες φορὲς φόβον ἀπ' τὸν ἄντρα σου; Ποῦ εἶναι αὐτός;

— Πὼς εἶσαι περίεργος Ντιέγκο! Αὐτὸς ναὶ κι' ἀπόψε μοῦπε πὼς ἂν μὲ δεῖ μαζί σου θὰ μὲ σκοτώσει· σκοτώνει ἐμένα, ξαίρεις, ὄχι ἐσέ. Μὴ φοβᾶσαι λοιπόν.

Ἐκεῖνος τινάχτηκε γονατιστὸς μπροστάτης, τρέμοντας καὶ ἄγριος. Θαρροῦσε πὼς βούλιαζε μέσα στὴν ἄμμο μπρὸς τῆς καὶ πὼς αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν κτυπήσει μὲ τὰ πόδια γιὰ νὰ τὸν βουλιάξει καλλίτερα.

— Ἀγάθη τί συνέβηκε; Θέλω νὰ τὸ μάθω! Σᾶκουσα νὰ στεναάζεις, ξαίρεις· σὺ στέκεις ἐκεῖ τώρα, ὅπως πάντα, ψυχρὴ σὰν ἕνα ἀγαλμα, μὰ ἡ καρδιά μου τὰ λέει ὅλα. Ὅλα! Μίλησε Ἀγάθη, ἢ ἀπόψε κάτι θὰ συμβεῖ.

— Μὰ τίποτα σοῦ λέω. Εἶχαμε λίγο ζωηρὴ συζήτηση, γιαιτὶ πῆγε κεῖ, στῆς ἀδελφῆς μου, μὲ τὴν αἰτία πὼς ὁ γαμβρός μου εἶναι ἄσκημα. Ἐγὼ δὲν ἤθελα. Ξαίρεις πὼς εἴμαστε τσακωμένες μὲ τὴν ἀδελφὴ μου, τὸ ξαίρεις, τὰ γνωρίζεις ὅλα ἀπ' αὐτὴν. Τότες εἶπα στὸν ἄντρα μου· ναί, πήγαινε καὶ σὺ, ἀγρόπησε καὶ σὺ κοντὰ σαυτὸν τὸν ἄνθρωπο κι' ἄφησέ με μόνη. Θὰ στείλω νὰ φωνάξουν τὸν Ντιέγκο νὰ μοῦ κάνει συντροφιὰ! Πὼς ἔργεινε! Σὰν κείνη

τῆ θάλασσα, ὠχρὸς μαῦρος. — Κάνε το — μούλειπε — ἂν σὲ δῶ μαζί του σὲ σκοτώνω. Αὐτὸν θὰ τὸν ἀφήσω ζωντανὸ γιὰ νὰ ἐξακολουθήσει νὰ γλεντάει μὲ τὶς παντρεμένες.

Ὁ Ντιέγκο ἄρπαζε μὲ τὶς χουφτες ἄμμο πὸν ὕστερα τὴν χτυποῦσε μπρὸς του. Ὁχι δὲν εἶτανε αὐτὸ μόνο. Ἐνοιοθε πὼς ἡ γυναῖκα ἔλεγε φέμματα κείθελε νὰ τὴ ξαίρη δλα. Ξανάπεσε χάμου καὶ δοκίμασε νὰ ἡσυχάση.

— Καὶ σὺ βγήκες, καὶ βάλθηκες ἐδῶ στὸν ἀέρα, ἐνῶ τὶς δημορφες βραδιὲς δὲν φαίνεσαι ποτὲ γιὰτί ;

— Γιὰ νὰ ξεσκάσω δὲν τὸ βλέπεις.

— Κι' ἂν ὁ ἄντρας σου γυρίσει τώρα καὶ σὲ δεῖ μαζί μου ;

— Μὲ σκοτώνει.

— Καὶ σὺ εἶσαι εὐχαριστημένη ;

— Πολὺ Ντιέγκο. Τὶ κάνω ἐγὼ πὸν ζῶ ; Κανεὶς δὲν μ' ἀγαπάει. Τὸ ξαίρης ἐσὺ, ἔτσι ἀπὸ μικρῆ. Εἴμαστε γειτόνοι κεῖ κάτω. Ἐγὼ εἶμουν ἀρραβωνιασμένη μέναν πλούσιο κι' αὐτὴ ἡ ἀδελφὴ μου, μοῦ τὸν πήρε. Ἄλλ' ὅμως πρόκοψε ματὸ τὸν ἄνθρωπο τῆς σάπισε μὲς τὰ χέρια σὰν τὸν πολὺ ὄριμο καρπὸ. Κατόπι παντρεύθηκε μέναν ἄντρα πὸν δὲν μ' ἀγαπάει. Νὰ μέχει κάτω ἀπ' τὰ πόδια του γαί, νὰ μ' ἀγαπάει ὄχι. Αὐτὰ τὰ ξαίρουμε Ντιέγκο. Τὰ ξαίρεις ἀπ' τὴν ἀδελφὴ μου. Ὅλοι πηγαίνετε σαυτῆνε ὅπως στὴν ξενοδόχα ποῦχει τὸ δυνατὸ κρασί.

— Σώπα Ἀγάθη ! ἂν πᾶμε στῆς ἀδελφῆς σου εἶναι γιὰτί σοῦ μοιάζει. Πίνει κανεὶς τὸ κακὸ κρασί μόνο γιὰτί μοιάζει μὲ τὸ καλὸ.

— Σώπα σύ ! Ὅλοι οἱ ἄντρες μιλάτε ἔτσι μὰ δὲν σᾶς πιστεύουνε ὅλες οἱ γυναῖκες.

Ἐκεῖνος ἀνεσιτέναξε βαρεῖα ξαναπέφτοντας στὴν ἄμμο στὰ πόδια της.

— Ἀγάθη ἂν ἤθελες ! Ἀγάθη, ἂν δὲν εἶσουν μιὰ γυναῖκα ξύλινη. Ἐγὼ γιὰ σένα... δὲν ξαίρω τί θάκανα... Δὲν ξαίρω ! Κάτι πὸν κανεὶς δὲν ἔχει κάμει.

Μὰ ἡ Ἀγάθη εἶχε σηκωθεῖ καὶ κοίταζε γύρω προσεκτικὰ, μὲ τὰ φορέματα ριγμένα πίσω ἀπ' τὸν ἄνεμο.

Περάσανε κάποιες στιγμές. Ὁ ἄντρας εἶχε τὴν ἐντύπωση πὼς ἡ Ἀγάθη θὰ πέταγε μακριὰ, σηκωμένη ἀπ' τὸν ἀέρα ἂν δὲν τὴν ἔπερνε ἐκεῖνη τὴ στιγμή, δὲν θὰ τὴν ἀποκοῦσε ποτὲ πιά καὶ ὅμως δὲν τολμοῦσε νὰ τὴν ἀγγίξει. Ἐκεῖνη μαζεύτηκε πάλι στὴ γῆ.

— Νόμιζα πὼς εἶταν αὐτός.

— Μὰ φοβᾶσαι λοιπὸν σιτῆθαι.

— Ὁχι, σοῦ λέω ! Ἄν φοβόμουν δὲν θάμουν ἐδῶ. Καὶ θὰ μείνω ἐδῶ ὡς πὸν νὰ γυρίσει. Θέλω νὰ πεθάνω... θέλω νὰ πεθάνω...

— Ἀγάθη ! Κλαῖς ; Ἀγάθη ; Ἀγάθη ;

Κι' ἐμαζεύτηκε κι' ἐκεῖνος σιμά της καὶ σχηματίσανε ἕνα μόνο πόνο, ἕνα μόνο βασανιστήριον, σαυτῆ τῆ βασανισμένη νύχτα, σφιχτὰ ἐνωμένοι στὴ μέση ἀπ' ὄλον αὐτὸ τὸ νυχτερινὸ πόνον σὰν τὸ διπλὸ σπόρο στὸ κουκούτσι ἀπ' ἕναν καρπὸ.

Ἡ Ἀγάθη ἔκλαψε πάνω στὸν ὄμο του καὶ τοῦ διηγότανε τὴν πικρία της.

— Ἐγὼ δὲν εἶθελα νάρθω ἐδῶ ξαίρεις. Σὺ γνωρίζεις ὅλες τὶς δουλειές μας εἴμαστε γειτόνοι ! Μὰ ὁ γιαιτὸς εἶπε εἶναι ἀδύνατη, πάρτε τὴν στὴ θάλασσα. Τότες ὁ ἄντρας μου θέλησε νάρθει ἐδῶ, γιὰτί ἐρχότανε κι' ἐκεῖνοι, ἡ ἀδελφὴ μου μὲ τὸν ἄντρα της. Ἐγὼ ἔλεγα : πᾶμε σ' ἕνα ἄλλο μέρος. μὰ ἀναγκάστηκα νὰ ὑπακούσω. Εἶθελε νὰ κτίσει τὴν καλύβα σιμά στὴ δική τους ἀλλὰ ὕστερα σκέφτηκε πὼς εἶταν καλλίτερον νὰ τὴν κάμει μακριὰ γιὰ νὰ μὴ βλέπω ἐγὼ. Κι' ἔτσι ἦλθε καὶ σὺ Ντιέγκο, μὰ ὄχι γιὰ μένα.

Ξαφνικὰ τὸν ἔσπρωξε, βάζοντας τὰ χέρια στὸ στήθος, μὰ κείνος τὴν ξανάρπαξε, σιωπηλός, τὴν ἔσφιξε ἀπάνω του σιωπηλός. Ἐτρεμε ὅλος μὲ τὰ μάτια κλειστά. Τᾶβλεπε ὅλα δάκρυα κι' αἶμα, ὅπως ἐκεῖ μέσα στὴ θάλασσα.

— Ἐτσι ἂν αὐτὸς μὲ σκοτώσει εἶμαι εὐχαριστημένη. Ἐτσι θὰ πεθάνει κι' ὁ γαμπρὸς μου κι' οἱ δύο τους θὰ μπορέσουνε νὰ παντρευτοῦνε. Καὶ σὺ θάσαι εὐχαριστημένος μαζί τους.

Ἐφυγε λίγο ἀπὸ σιμά του ξανά καὶ γέλασε μὲ τὸ πρόσωπο πρὸς τὸν οὐρανὸ, μεθυσμένη ἀπὸ πόνον. Ἐκεῖνος τὴν ἀνάγκασε νὰ ξαναβάλλει τὸ κεφάλι της στὸν ὄμο του καὶ σῶπασε. Ἐσῶπαινε κι' ἔτρεμε δαγκάνοντας τὰ χεῖλη του πὸν εἶταν ἀκόμη ἀλμυρὰ ἀπ' τὴν ἄμμο.

Ὁ ἄνεμος τριγύριζε κοντὰ τους σὰν πηδούμενο θεριὸ ἀλλὰ δὲν κατόρθωνε παρὰ νὰ δαγκάσει τὰ φορέματά τους καὶ τὰ μαλλιά τους. Ἡ ψυχὴ ἔμενε ἀκίνητη βυθισμένη μεσ' τὴν φορτικὴ τῆς τρικυμίας σὰν τὸ βράχο ἐκεῖ σιμά.

Στὸ τέλος ὁ ἄντρας φάνηκε πὼς ἡσύχαζε. Ἄνοιξε τὰ μάτια κι' ἔσιαξε τὸ πανὶ γύρω ἀπ' τὸ κεφάλι τῆς Ἀγάθης.

— Ἄκουσε θὰ ἰδεῖς πὼς ὅλα θὰ τελειώσουν. Ἐχε πίστη σὲ μένα. Ὅλα θὰ ξαναγυρίσουν σὰν πρῶτα ὅταν εἴμαστε παιδιὰ, θυμᾶσαι ; Ἐγὼ ἐρχόμουν στὸν τοῖχο ἀνάμεσα ἀπ' τοὺς δύο ἀγρούς μας καὶ σὺ ἔτριβες στὰ χέρια σου τὰ ἡλιοτρόπια γιὰ νὰ μαζέψεις τοὺς σπόρους. Θυμᾶσαι Ἀγάθη ; Μὰ ἐσεῖς εἶσαστε πλούσιοι καὶ ἐμεῖς φτωχοὶ καὶ σὺ δὲν μὲ θέλησες. Εἶθελες τὸν πλούσιο γέρο. Ὁ Θεὸς πλερώνει αὐτὲς τὶς ἁμαρτίες Ἀγάθη. Ἀλλὰ τώρα ἐξελέωσες ἄρκετά. Τώρα ἐσὺ πήγαινε ἐκεῖ στὴν καλύβα μου καὶ μὴν κουνηθεῖς πιά.

Κατάλαβες ; Πρέπει ν' ἀκούσεις καὶ μένα τοῦλάχιστον μιὰ φορὰ. Μόνον αὐτὴ τὴ φορὰ.

Μ' ἐκπληξῆ εἶδε πὼς τοῦδειχνε ὑπακοή. Τὴν δόγησε στὴν καλύβα καὶ

τὴν ἔκλεισε μέσα. Ἄντὸς ξαναγύρισε τὸ σημεῖο ἀπ' ὅπου εἶχε φύγει. Ρίχτηκε πάλι στὴν ἄμμο καὶ ξανά τὸ βουητὸ τῆς θάλασσας καὶ τοῦ ἀνέμου ἀνακατεύτηκε μὲ τὸν παλμὸ τῆς καρδιάς του.

* *

Ἡ ἐρωμένη ἄρχισε νὰρθεῖ κείνη τὴ νύχτα. Εἶχε τὸ ἴδιο πρόσωπο μὲ τὴν ἀδελφή της, τὸν ἴδιο πέπλο στὸ κεφάλι, ἀλλὰ πιὸ κλειστό, σὲ τρόπο ποὺ μόλις φαινόταν ἡ λάμψη τῶν ματιῶν, σὰν πάνου σὲ μιὰ μαύρη μάσκα.

Ἦταν ἀντελήφτηκε πὼς ἐκεῖνος ἔτρεμε ταραγμένος, τοῦ φίλησε τὸ χέρι.

— Εἶσαι θυμωμένος γιατί ἄρχισα; Μὰ ἐκεῖνος, ὁ ἄντρας μου εἶναι πολὺ ἄσκημα μάλιστα πρέπει νὰ γυρίσω ἀμέσως φοβᾶμαι...

— Ποιὸν φοβᾶσαι; ἐκείνον ἢ τὸν ἄλλον;

— Ντιέγκο! γιατί μιλάς ἔτσι; τί σοῦειπαν;

— Ἔλα στὴν καλύβα μου καὶ θὰ σὲ πῶ. Ἄκουσέ με. Καὶ δὲν τοῦ φερε ἀντίρηση κι' αὐτή. Πήγαιναν πρὸς τὴ καλύβα σπρωγμένοι ἀπ' τὸν ἄνεμο. Ὁ ἄντρας τῆς Ἀγάθης, ὡστόσο, εἶχε γυρίσει καὶ μὴ βρίσκοντας τὴ γυναῖκα του, τὴν ζητοῦσε δπλισμένος.

Εἶδε τοὺς δύο ἀπὸ μακρὰ καὶ τοὺς περίμενε. Ὅταν βρέθηκαν σιμά, ἐσκόπεψε πάνου στὴ γυναῖκα καὶ ἡ κόκκινη λάμψη τοῦ πυροβολισμοῦ, τὴν ὥρα ποὺ ὁ κρότος χανόνταν στὸ θόρυβο τῆς θύελλας ἐφώτισε τὴν ψηλὴ καὶ σκοτεινὴ μορφή του, τὸ χάλκινο πρόσωπο, τὰ χρὰ μάτια καὶ τὸ λευκὸ καὶ γλυκὸ πρόσωπο καὶ τὰ χουσωμένα καὶ φοβισμένα μάτια τοῦ θύματος ποὺ ἔπεφτε πρὸς τὰ κάτω κ' ἀνοιχὰ τὰ χέρια. Ὁ ἐραστής τὴν σήκωσε, ἔπειτα τὴν ἄφησε νὰ ξαναπέσει κ' ἐκείνη ἔμεινε ἔτσι, πάνου στὴν ἄμμο, σὰν ἓνας μαῦρος σταυρός.

Μετ. ΣΠΥΡΟΥ Μ. ΚΑΜΗΛΛΕΡΗ

PAUL VERLAINE

COLLOQUE SENTIMENTAL

Μέσα στὰρχαῖο, τὸ παγωμένο κι ἔρρο, πάροκο
δυὸ ἤσκιτοι γοργὰ—γοργὰ ἐπεράσαν καὶ χαθῆκαν.

Νεκρὴ ἢ ματιά τους εἶναι κι ἄψυχα τὰ χεῖλη
καὶ σὰ σβυσμένα ἀκούει τὰ λόγια τους κανένας.

Μέσα στὰρχαῖο, τὸ παγωμένο κ' ἔρρο, πάροκο
τὰ περασμένα δυὸ φαντάσματα ἐλογιάσαν.

— ὦ, ἔξού, θυμάσαι τὴν παλιὰ τὴν ἔκστασή μας;

— Ἦως θὲς λοιπὸν ἐγὼ παρόμοια νὰ θυμάμαι;

— Χτυπάει ἀκόμα στὸνομά μου ἐσὲ ἢ καρδιά σου;

Ἄκόμα, ἀλήθεια, στὸνειρό σου βλέπεις με; — Ὅχι.

— ὦ, οἱ μέρες οἱ ὄμορφες ἐνὸς ἀνέκφραστου ὄλβου,
ποὺ γλυκοσιμίγαμε τὰ στόματά μας! — Ἴσως.

— Πόσο ὁ οὐρανὸς εἶταν γλαυκός, μεγάλη ἢ ἐλπίδα!

— Πρὸς τὸ ζεφὸ οὐρανὸ ἐφτεροῦγισεν ἡ ἐλπίδα.

Παρόμοια, μεσα ἀπ' τὴν ἀβροὴ τὴ χλόη, ὠδεύαν,

Καὶ ἡ νύχτα ἀγροίκησε τὰ λόγια τους μονάχα.

(Fêtes galantes)

(Μετάφραση)

ΚΑΙΣ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΚΑΤΑΧΑΜΑ ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ

Κατάχαμα κοιτάζοντας τ' ἁμαρτωλὸ κορμί σου
ποὺ ἀγορασμένο, πρόθυμα στὰ χέρια μου εἶχες δώση
κι' ἀκούγοντας τὸ ἐκπληκτικὸ κι' ἀπαίσιο ἐκεῖνο «γδύσου»
δὲν ἀνθεξα στὸν ὄρκο μου ποὺ σ' ἄλλην εἶχα ὁμόση.

* *

Καὶ λησμονώντας παρευθὺς στὸν ἦχο τῆς φωνῆς σου
μιᾶς περηφάνειας ζηλευτῆς τὴν παινεμένη δόξα
ἀφέθηκα ἀπερίσκεπτα καὶ στ' ἀγοραῖο φίλί σου
καὶ στ' ἔρωτά σου τὰ φριχτὰ καὶ μολυσμένα τόξα.

* *

Ὅμως ἐσὺ σὰν πάντοτες, μικρὴ καὶ τιποτένια,
νὰ φανταστῆς δὲν ἔφτασες τὸν πόνο καὶ τὴν ἐννοια
ποὺ μ' ἔσπρωξε παράφορα στ' ἁμαρτωλά σου στήθη

* *

Καὶ δίχως μιὰ συγκίνηση καὶ μιὰν ἀμφιβολία
νὰ ξεπεράσω μ' ἄφισες τὴν πιὸ κοινὴ ἱστορία,
μέσα στῶν ἄλλων ἐραστῶν τ' ἀμέτρητα τὰ πλήθη.

Γ. ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΧΩΡΙΣΜΟΥ

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

Μιλοῦσα γιὰ εὐθυμία πράματα τὴν ὥρα πού τρώγαμε. Γιὰ μιὰ στιγμή τῆς εἶπα γελώντας:

—Ξέρεις;.. Σήμερα μοῦ εἶχαν ἔρθει τόσο παράξενες φαντασιοπληξίες...

Καὶ καθὼς αὐτὴ μ' ἀρωτοῦσε μ' ἓνα βλέμμα γεμάτο ἀπορία, πρόσθεσα μόνο:

—Δὲ βαριέσαι... Ἄνοησίες..

Καὶ ξακολούθησα τὶς εὐθυμες φλυαρίες μου.

Κατὰ τὶς ἔντεκα πήγαμε στὴν κάμαρά μας—ὅπως κάθε βράδι. Δὲ θυμᾶμαι νᾶδειξα καμμιά ἐξαιρετικὴ νευρικότητα ἂν καὶ ἡ Νενέλλα δυὸ τρεῖς φορὲς μ' ἀρώτησε.

—Μὰ τί ἔχεις σήμερα;..

Γέλασα μόνο. Καταλάβαινα ὅμως καλὰ πὼς καὶ θὰ γινόταν. Δὲν ἔλεγα ὅμως τίποτα. Ἡ Νενέλλα εἶχε τὸ ἴδιο ἀθῶο βλέμμα ὅπως κάθε μέρα σὰ νὰ μὴν ἐπρόκειτο τίποτα νὰ συμβῆ. Ἐγὼ ὅμως εἶχα ἐντεταμένη τὴν προσοχή μου σ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες. Γιὰ μιὰ στιγμή μόνο τὴν ἀρώτησα:

—Ἡ Θεία σου ποῦ εἶνε; Δὲν ἀκούγεται διόλου ἡ Θεία σου..

Αὐτὴ ὅμως μοῦ ἀπάντησε ἠουχότατα πὼς ἡ Θεία της ἀναπαυόταν, γιὰτι-κι' αὐτὸ δὲ θᾶπρεπε νὰ τὸ ξέρω —μὰ κάτι θάχα σήμερα—ἡ Θεία της ἔτρωγε τὸ βραδάκι κι' ἀμέσως ἔπεφτε.

Ἐπέσαμε στὸ κρεβάτι. Καὶ τότες ἡ Νενέλλα ἄρχισε νὰ μοῦ χαϊδεύη τὰ μαλλιά καὶ νὰ μοῦ λέει πὼς θὰ μάγαλᾶ πάντα πὼς δὲν πρέπει νὰ φοβάμαι, πὼς ὅλο ἔμένα θὰ συλλογίζεται...————

Ἡ ὥρα προχωροῦσε... Ἐσβυσα τὸ φῶς καὶ περίμενα μὲ ἀγωνία... Ἄκουγα τὴ φωνὴ τῆς Νενέλλας, τὴ χαϊδευτικὴ φωνὴ της, σὰν ἀπὸ τόσο μακριά.. Διαισθανόμενον πὼς εἶχε φτάσει πιά ἡ στιγμή. Οἱ φωνὲς κάτι λαϊκῶν τραγουδιῶν ἔξω, εἶχαν πάψει νὰκούγονται. Περίμενα. Τὸ μεγάλο ρολόι τῆς τραπεζαρίας χτύπησε δώδεκα φορές. Περάσαν λίγες στιγμὲς ἀκόμα—ὦ, ἀγωνία..—Καὶ τότες, ἄκουσα, διέκρινα καθαρά, κάτι βήματα νὰ προχωροῦν ἀργὰ καὶ ρυθμικὰ στὸ πεζοδρόμιο. Καὶ σὰν ἔφτασαν κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο τῆς κάμαράς μας τὰ βήματα σταματήσαν.

Ἐνας διαβάτης ἀργοπορημένος περνᾶει τὴ νύχτα, καὶ τὰ βήματά του ἀνηχοῦνε στὸ πεζοδρόμιο μὲς ἀπ' τὴ γύρωθε σιγαλιά. Αὐτὸ εἶνε ἓνα πρᾶμα συνηθισμένο, κάτι πού συμβαίνει καθημερινῶς.. Γιατί τὸ μυαλό μου νὰ τρέξη σὲ ἰδέες.. — Γιατί ὅμως τὰ βήματα σταματήσαν κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο.....

Ἡ Νενέλλα δὲν εἶχε ἀντιληφτεῖ τίποτα ἢ τοῦλάχιστον, ἔκανε πὼς δὲν εἶχε ἀντιληφτεῖ τίποτα. Ἐγὼ ὅμως εἶχα χάσει πιά τὴν ψυχραιμία μου. Ἄναψα τὸ φῶς κι ἄρχισα νὰ περπατῶ νευρικὰ στὸ δωμάτιο. Ἐμάντευα τὴν παρουσία κάποιου ἀπέξω ἀπ' τὸ δωμάτιο καὶ φανταζόμουν τὴν ἄγρια χαρὰ πού θὰ τὸν κυρίευσ βλέποντας τὴν εὐτυχία μου νὰ καταστρέφεται. Θεοί, Μικροὶ Θεοὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς χαρᾶς πὼς μορεῖτε καὶ τὰ ἐπιτρέπετε αὐτά;. Καὶ ἡ Νενέλλα εἶταν σὰν πάντα γλυκιὰ καὶ ἀπαθής. Μόνο τὰ μάτια της κοιτάζαν τρομαγμένα. Καὶ νὰ νιώθω ἀπέξω αὐτὸν νὰ παραμονεύη, τὰ μάτια μου δακρῖζαν ἀπὸ τὸ μῖσος κι ἀπὸ τὴν ἀπόγνωση..

* Δὲ μπορεῖ. Θὰ εἶταν ἴσως παιχνίδια τῆς φαντασίας μου. Τὶ σημασία μπορεῖ νάχουν μερικὰ βήματα ἀπέξω ἢ τὸ παράθυρο—πού σταματοῦν τυχαῖα ἀπέξω ἀπ' τὸ παράθυρο.

Τὴν ἄλλη μέρα εἶχα σκεφτεῖ πολὺ λογικά, κι ἔβλεπα πὼς ὅλοι αὐτοὶ οἱ φόβοι μου εἶταν ἀστεῖοι, ἐντελῶς ἀστεῖοι... Χαχά, κάτι βήματα πού περνᾶν. Τὸ βράδυ μάλιστα, ὅταν γύρισα στὸ σπῆτι οὔτε συλλογίζομουν ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία.

Εἶμουν γεμάτος εὐθυμία, κι ἀστειεύομουν ὡς καὶ μὲ τὴν ἀνησυχία πού ἔβλεπα μὲς στὰ μάτια τῆς Νενέλλας. «Νενέλλα μου, ἡ ζωὴ εἶνε γλυκιὰ, καὶ τὰ χεῖλη σου εἶνε ὀλοκόκκινα... Πρέπει νὰ τὴ χαρομάστε τὴ ζωὴ καὶ μᾶς κρύβει ἀκόμα τόσες ἐκπλήξεις, τόσες ἡδονές, τόσα μυστικά..

Κάπου ὅμως θὰ εἶνε κρυμμένα αὐτὰ τὰ μυστικά, καὶ πρέπει γρήγορα νὰ πάμε νὰ τὰ βροῦμε, Νενέλλα μου, ἔ, χαχά..» καὶ τῆς ἔκλεινα πονηρὰ τὸ μᾶτι, δείχνοντάς της μὲ τὸ βλέμμα τὴν κάμαρή μας.

Τὸ ἐπίμονο ἀνήσυχο βλέμμα της ὅμως εἶχε ἀρχίσει νὰ συγχίξει :

—Ἐ λοιπὸν ναί, τί κοιτᾶς ἔτσι; ... Δὲν ἔχω τίποτα, τίποτα, σὲ βεβαιώνω... Καὶ ξέρεις... νά, τὸ γέλιο σου μονάχα φταίει ἂν μὲ βλέπεις καμμιά φορὰ νὰ ταράζωμαι... Τὸ γέλιο σου γιατί στὸ γέλιο κρύβεται πάντα λίγη ὑποκρισία, ἔ, δὲ σὲ πειράζει αὐτὸ πού σου λέω, μόνο στὸ χαμόγελο μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἡ ἀγνότης.

Δὲ μὲ καταλάβαινε ἡ Νενέλλα, δὲ μὲ καταλάβαινε πιά.

—Κι' ἄκουσε μὴν ἀνησυχῆσης ἂν ἀκούσης κάτιβήματα σήμερα ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρό μας, μὴν ἀνησυχῆσης... Θάει τίποτα ξενυχτισμένοι διαβάτες..

Ἄχ, δὲν μ' ἐννοοῦσε ἡ Νενέλλα... Μὲ τὰ φιλιά ὅμως καὶ μὲ χάρδια ὅλα θὰ ξεχνιοῦνταν...

...Τὸ ρολόι τῆς Τραπεζαρίας ἀκούστηκε νὰ χτυπή μεσάνυχτα...

Ἄχ! Θεέ μου, Θεέ μου, Σὺ, κάνε ὥστε τίποτα νὰ μὴν ταράξει τὴν ἡσυχία τῆς νύχτας... Ἐχω ἔδω, στὴν ἀγκαλιά μου, τὴ Νενέλλα, καὶ τὰ μαλλιά της εἶνε ξέπλεκα, δὲς... Θεέ μου, Θεέ μου...

Στὸ πεζοδρόμιο ἀκουστήκαν νὰ προχωροῦν ἀργὰ τὰ βήματα Κι' ἀπέξω ἀπ' τὸ παράθυρό μας σταμάτησαν.

Ἔ, λοιπὸν ναί. Δὲν εἶταν φαντασιοπληξίες, δὲν εἶταν ἀνόητες ιδέες ὅλ' αὐτά... Ὑπῆρχε κάποια πραγματικότητα πὸν παραμόνευε ἀπέξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἄ, τὴν εὐτυχία μου δὲ θὰ τὴν ἄφωνα ὁμῶς ἔτσι. Θὰ πολεμοῦσα ὡς τὴν τελευταία στιγμή. Θεέ, ἐσὺ ποῦσαι κειπάνω, ὥστε καὶ σὺ μ' ἔγκατέλειψες λοιπὸν; Κι' ὡστόσο σὲ εἶχα παρακαλέσει μὲ τὴν ἀγνότερη καρδιά... Κι' ὡς τὴν τελευταία στιγμή ὑποκρινόμουν, ἔ, ναί, πὼς πίστευα στὶς ἀρετές σου.. Τώρα ὁμῶς, μόνος θὰ ὑπερασπίσω τὴν εὐτυχία μου καὶ νὰ δοῦμε ἂν θὰ μπορέση κανεὶς νὰ μοῦ τὴ σκοτώσῃ..

Δὲν εἶχα διόλου γδυθεῖ, καὶ τὸ πιστόλι μου ἀπὸ νωρὶς τὸ εἶχα κρύψει στὴν τσέπη τοῦ σακκακιοῦ μου. Χωρὶς νὰ πῶ τίποτα τῆς Νενέλλας πὸν προσπαθοῦσε νὰ μὲ κρατήσῃ βγῆκα ἔξω μὲ ὀρμή. Σὰν βγῆκα στὸ δρόμο εἶδα κάτω ἀπ' τὸ παράθυρό μας νὰν σταματημένη μιὰ σκιά.

* *

Προχώρησα πρὸς τὴν λεωφόρο Πατησίων. Δὲ θέλησα νὰ σταματήσω ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἐπρεπε νὰ βρεθοῦμε σὲ κανένα μέρος πολὺ ἐρημικό... Κάθε τόσο γύριζα κι' ἔρχινα μιὰ ματιὰ πίσω μου κι' ἔβλεπα τὴ σκιά νὰ μ' ἀκολουθῇ. Ἐφτασα ἔτσι ὡς τὸ πεδίο τοῦ Ἄρεως. Ἡ σκιά μὲ ἀκολουθοῦσε πάντα. Ἐγὼ, δὲ συλλογιζόμουν τίποτε ἥξερα τί θὰ γινόταν, κι' ἔσφιγγα μόνο νευρικά τὸ πιστόλι στὴν τσέπη τοῦ σακκακιοῦ μου.

Ὅταν ἔφτασα στὴ μέση τῆς σκοτεινῆς πεδιάδας σταμάτησα. Ἐ, τότε εἶχε φτιάσει ἡ στιγμή νὰ λογαριαστοῦμε. Τὰ δόντια μου τρίζαν ἀπὸ τὸ θυμὸ. Ἐβγαλα τὸ πιστόλι ἀπὸ τὴν τσέπη μου καὶ μὲ τὸ χέρι στὴ σκανδάλη περιμένα.

Ἡ σκιά εἶταν ἀκόμη μικρὰ. Τὴ διάκρινα στὸ φωτισμένο δρόμο. Ἐκεῖ σταμάτησε γιὰ λίγο, κι' ὕστερα γύρισε καὶ προχώρησε πρὸς τὸ μέρος μου. Ἐ, ναί λοιπὸν.

Περίμενα μὲ μεγάλη ψυχραιμία. Παρακαλοῦσα ἀπὸ μέσα μου τοὺς μικροὺς Θεοὺς τοὺς ταπεινοὺς, λησμονημένους μικροὺς Θεοὺς τῆς Ἀγάπης. Καὶ ἡ σκιά προχωροῦσε πάντα, ὥσπου σὲ μιὰ στιγμή ἐνώθηκε μὲ τὴ σκοτεινὰ τῆς βουβῆς πεδιάδας καὶ χάθηκε, χ ἄ θ η κ ε. Κι' ἀμέσως τότες τὸ φεγγάρι βγῆκε ἀπὸ ἓνα σύννεφο, καὶ τὸ φῶς του ἀπλώθηκε στὸ Πεδίο τοῦ Ἄρεως. Καὶ τότες ἐκοίταξα καλὰ καὶ μπόρεσα νὰ πειστώ πὼς ἡ σκιά εἶχε χαθεῖ. Ἐκρυψα τὸ πιστόλι στὴν τσέπη μου.

Οἱ μικροὶ Θεοί —

Ὅστε εἶχα νικήσει τὸν κίνδυνο μὲ τὴ βοήθειά τους, μὲ τὴ βοήθειά Σας, μικροὶ Θεοί. Τὰ μάτια μου εἶχαν δακρύσει ἀπ' τὴν εὐγνωμοσύνη.

Καὶ τότες, ἐκεῖ στὴ μέση τῆς σιωπηλῆς πεδιάδας ἐγονάτισα. Τὸ φεγγάρι

εἶχε ξανακρυφτεῖ πίσω ἀπ' ἓνα σύννεφο κι' εἶχε παντοῦ ἀπλωθεῖ ἡ σκοτεινὰ. Ἐγὼ ὁμῶς συλλογιζόμουν τὴν ἀγάπη μου, καὶ ὕψωσα ἓναν ὕμνο στοὺς μικροὺς Θεοὺς, ἓναν ὕμνο γεμάτο λατρεία κι' εὐγνωμοσύνη.

Μικροὶ Θεοὶ τῆς Ἀγάπης καὶ τῆς καλοσύνης μὲς στὴν ψυχὴ μου σὰς ἔχω κρύψει. Ἐχετε τὴν ἀθωότη καὶ τὴν ταπεινοσύνη τῶν ματιῶν τῆς Νενέλλας μου, κι' ἔχετε τὸ φῶς τῆς ψυχῆς της, Μικροὶ Θεοί.

Ἄχ, καταλαβαίνετε, Σεῖς μικροὶ Θεοὶ τῆς Εὐτυχίας, πὼς δὲν ἔπρεπε δὲν εἶταν δίκαιο νὰ χάσω τὴ χαρὰ μου. Σεῖς, ξέρετε πὼς γιὰ μένα εἶταν τὸ πᾶν, ἡ Νενέλλα μου, τὸ πᾶν, μικροὶ Θεοὶ τῆς Ἀγάπης. Ξέρατε πὼς θὰ εἶταν φοιχτὸ νὰ γυρίσω στὶς πρὶν ἡμέρες, σεῖς μικροὶ Θεοί... Σεῖς εἶχατε γνωρίσει ὅλη τὴ γλύκα καὶ τὴν ἀγνότητα ποῦκρυβε γιὰ μένα ἡ ἀγάπη της, εἶχατε ψάσει τὸ φοιχίασμα τοῦ φιλοῦ της εἶχατε παίξει μὲ τὰ μαλιά της στὶς ἡρεμες ὥρες τοῦ σούρουπου, μικροὶ Θεοὶ τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ Φωτός.

Δὲν εἶν' ἔτσι πὼς ἔχετε ἀκούσει τί γλυκὰ πὸν τραγουδάει, καὶ πὼς δὲν θὰ ἔπρεπε κανεὶς νὰ καταστρέψῃ αὐτὴ τὴ γλυκιὰν ἡρεμία, μικροὶ Θεοὶ τῆς Καλοσύνης... Ἐσὰς εἶχα παρακαλέσει, κι' ἐσεῖς ἐδιώξατε τὸν Πειρασμὸ καὶ τὸ Μῖσος πὸν παραμονεύαν... Δὲν τὸ λησμονῶ, δὲ θὰ τὸ λησμονήσω ποτὲς μικροὶ Θεοὶ ἀγαπημένοι...

Εἶχα σωριαστεῖ στὴ γῆ, κι' ἔκλαιγα, καὶ εὐχαριστοῦσα τοὺς γλυκοὺς μικροὺς Θεοὺς καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι θὰ μποροῦσενὰ τοὺς χαροποιήσῃ. Τους ἔλεγα πὼς ξέρω τὴν καλοσύνη τους καὶ πὼς τοὺς εὐγνωμονῶ, καὶ πὼς φανταζόμουν τὴ μορφὴ τους γοητευτικὴ σὰν τῆς Νενέλλας μου. Καὶ θάχαν ἓνα χαμόγελο γεμάτο γλύκα κι' ἀθωότητα σὰν τὸ δικό της.

Καὶ τοὺς ἔλεγα ἀκόμα:

—Καταλαβαίνετε σεῖς, μικροὶ Θεοὶ τῆς Ἀγάπης, πὼς δὲ θὰ μπορέσω ποτὲς νὰ πῶ «Ἡ Νενέλλα γιὰ μένα τότες ἔχει ζήσει σὲ κάποιο μακρινὸ μου ὄνειρο πὸν δὲ μοῦ ἔχει ἀφίσει παρὰ μιὰ θαμπὴν ἀνάμνηση εὐτυχίας καὶ φωτός... Καὶ τὴν ἀναπολώ ἴσως ἀπὸ μιὰν ἀδυναμία μου τὴ μορφὴν αὐτὴ μὲ τὰ γκρίζα μάτια καὶ τὸ αἰθέριό βλέμμα...» Τὸ καταλαβαίνετε αὐτὸ, ἐσεῖς, Μικροὶ Θεοὶ τῆς Ἀγάπης... Τὸ καταλαβαίνετε πὼς δὲ μποροῦν νὰ ῥοῦν τέτοιες στιγμές..

Κι' ὕστερα τοὺς παρακαλοῦσα. Τους ἐξηγοῦσα πὼς γιὰ μένα αὐτὴ ἡ ἀγάπη εἶταν τὸ πᾶν, τὸ πᾶν (τὸ εἶχα ἐπαναλάβει αὐτὸ πολλές φορὲς) καὶ δὲ θὰ ἔπρεπε ποτὲς νὰ ταραχθῇ. Καὶ πὼς ἥξερα πὼς αὐτοὶ θάταν οἱ φύλακες οἱ καλοὶ τῆς ἀγάπης μου. . . .

Οἱ πρῶτες ἀχιτίδες τοῦ ἡλίου μὲ βοῆκαν ἀκόμη ἐκεῖ. Ἐστειλα ἓναν τελευταῖο χαιρετισμὸ στοὺς μικροὺς Θεοὺς τῆς ἀγάπης, καὶ ἔφυγα μ' ἓνα βῆμα εὐτυχισμένο. *

* Ἡ μέρα γρήγορα περνάει. Ἐρχεται τὸ ἀπόγεμα, τὸ σούρουπο μὲ τίς

ἀνησυχίες του, και προσπαθείς νὰ πνίξεις τὴν προσδοκία τῶν δώδεκα χτύπων τοῦ ρολογιοῦ...

Ἡ μέρα ἐκείνη πέρασε γεμάτη ἡρεμία καὶ χαρὰ. Γιὰ τί θὰ μπορούσα πιά νὰ νιαστῶ ἀφοῦ οἱ μικροὶ Θεοὶ μ' εὐνοοῦσαν;.. Σὰν γύρισα τὸ βράδυ στὴ Νενέλλα μου εἶμουν πολὺ ἡσυχος καὶ τῆς ἔδωσα μερικὲς ἐξηγήσεις πού ἐπενόησα ἐκείνη τῆ στιγμή γιὰ τὸ φέροίμο μου τὸ χθεσινοβράδυνο. Εὐτυχῶς, δὲν εἶχε ἀκούσει τὰ βήματα..

Ἄκουστε τώρα νὰ δῆτε..

Τὸ βράδυ τὸ πέρασα μὲ μεγάλη ἡσυχία ὅπως πρὶν ἀπὸ τὸ καταραμένο ἐκεῖνο πρωί. Δὲν προαιστανόμουν τὰ μεσάνυχτα πού ἐρχόντουσαν...

Ὅταν περάσαμε στὴν κάμαρά μας, δώσαμε μὲ γρήγορη στιγμή στὴ γλῶσσα τῆς ἀγάπης μας. Ὡ, μικροὶ Θεοί...

Τὸ φῶς δὲν τὸ σβύσαμε...

Σὲ μιὰ στιγμή μου εἶπε.

—Κι ὥστόσο νάξερεις πῶς σ' ἀγαπῶ...

—Ὡστόσο μοῦπε. Καὶ ἡ ἀγωνία ἄρχισε.

Μικροὶ Θεοί, μόνη μου ἐλπίδα, μὴ μ' ἐγκαταλείψετε... Θυμηθῆτε..

Σηκώθηκα νευρικὰ καὶ πῆγα στὴν τραπεζαρία. Ἡ Νενέλλα μὲ κοίταζε μὲ τὰ χτεσινὰ τρομαγμένα μάτια τῆς:

—Τὶ θέλεις νὰ κάνης; Τὶ θέλεις νὰ κάνης;

Προσπαθοῦσε νὰ μὲ κρατήσῃ. Μὲ τραβοῦσε ἀπ τὰ κουμπιά τοῦ σακακιοῦ μου.

—Τίποτα, τίποτα—καὶ χαμογελοῦσα...—νὰ αὐτὸ τὸ ρολοί, δὲν τὸ βλέπεις τί ἐπικίνδυνα πού εἶνε κρεμασμένο κειπάνω... Πρέπει νὰ τὸ στερεώσουμε, θὰ πέσῃ... Πρόσεξε!..

—Ἄχ, Θεέ μου...

Ταδέξια ὅμως χέρια μου ἀντὶ νὰ στερεώσουν τὸ ρολοί· τὸ εἶχαν ξεκρεμάσει μὲ μιὰ νευρική κίνηση καὶ τώρα βρισκόταν κάτω συντρίμι, Θρυψαλα... (Συγχωρεῖτε μου συγχωρεῖτε μου μικροὶ Θεοὶ τὴ δυσπιστία..)

—Δὲν πειράζει φώναξα μὲ χαρὰ· βέβαια εἶνε κοῖμα, ἕνα τόσο ὁμορφο ρολόι, ἀλλὰ αὔριο θὰ σοῦ πάρω ἕν ἄλλο, πὶὸ ὁμορφο καὶ θάνε μιὰ ἐνθύμηση τῆς ἀγάπης μας..

Μὰ τὴ Νενέλλα μου δὲν τὴν ἔνιαξε. Ἐνα ρολοί· τώρα,..

Καὶ γυρίσαμε στὴν κάμαρή μου ἀγκαλιασμένοι..

Ἄξαφνα ἀκούγονταν δώδεκα χτύποι δώδεκα καθαροὶ χτύποι ρολογιοῦ νάρχουνται ἀπ τὴν τραπεζαρία.

—Τὶ εἶνε; ρωτάω μὲ τρόμο.

Ἡ Νενέλλα μ' ἀπαντᾷ γελώντας:

—Εἶνε μεσάνυχτα. Δὲ θάσπασε φαίνεται, ἡ μηχανὴ τοῦ ρολογιοῦ.

Βέβαια, δὲ θὰ μπόρεσε νὰ σπάσῃ ἡ καταραμένη μηχανὴ τοῦ ρολογιοῦ. —(Ὡ, μικροὶ Θεοί, μικροὶ Θεοί..)

Σηκάνομαι κι ἀρχίζω νὰ περπατῶ ἀνω κάτω στὸ δωμάτιο... Μιλῶ δυνατὰ στὴ Νενέλλα, κάνω πολὺ θόρυβο. Ὅχι, δὲν κρυώνω, ἄλλωστε ἀφοῦ εἶμαι ντυμένος..

Ἡ Νενέλλα μὲ κοιτάζει καὶ χαμογελάει.

Τὶ θελεὶ νὰ κρύψῃ μέσα στὸ χαμόγελό τῆς, γιὰ τί μὲ κοιτάζει ἔτσι;..

Ὡστε ἄκουσε κι αὐτὴ;.. Ὡστε ξέρει;..

—Ἔ, σώνει λοιπὸν ἡ ὑποκοισία... Τὰ βήματα, ναί, τὸ ξέρω, τᾶκουσα εἶνε ἔξω ἀπ τὸ παράθυρο καὶ παραμονεύουν...

Ἐγὼ εἶνα νικημένος, καὶ φεύγω. Μὰ νὰ τοῦ πῆς, ὅποιος εἶν αὐτός, πῶς κάποτες θάκουστοῦν καὶ γι' αὐτὸν τὰ βήματα, ἐκεῖ, ἔξω ἀπ τὸ παράθυρο... Καὶ τότες, ἄς μὴν ἐκλιπαρίσῃ, ἄς μὴν παρακαλέσει κανένα.. Τὰ βήματα θὰν ἐκεῖ, καὶ θὰ παραμονεύουν...

Ὅυτε ἄκουσα τί μοῦ ἔλεγε ἡ Νενέλλα. Κι ὅταν ἀνοιξα τὴν ὀξόπορτα κι ἔφυγα σὰν τρελός, οὔτε γύρισα νὰ δῶ τὴν ἀδυσώπητη σκιά κάτω ἀπ τὸ παράθυρο...

ΙΣΑΝΤΡΟΣ ΑΡΙΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ

Ὅποιος σ' ἀφίσει μιὰ βολὰ πίσω δὲ σοῦ ἔρχεται ξανά

Μ' οὔδε καὶ μὲ τὸ ζῶρι,

Ἄλησμονάει καὶ τ' ἀπαλὰ βελούδινά σου δειλινά

Καὶ τὶς Βενετικὲς σου πριές, ποῦ ἄστρα σὲ ντυοῦνε γιορτινά

Πᾶσα νυχτιὰ, καὶ μὲνὸ Ψαροχώρι!

* *

Βαθειὰ μὲ ζώνει ὁ πόνος σου τὴν ὥρα αὐτὴ τὴ βραδυνή,

Ποῦ σβεῖ τὸ φεγγαράκι,

Πάντα ἴδιο, ἀργό, μονότονο, μὲ μιὰ ματιὰ στεγνὴ

Στὰ χλιὰ νερά σου τ' ἄρρωστα, ποῦ ἀκούραστο τ' ἀνακινεῖ

Καταραμένο πράσινο σαράκι.

* *

Τὴν ὥρα ποῦ μὲ πένθιμη, βαριὰ θλιμμένη πατησά

Στὴ Βίγλα σεργιανίζουν

Τ' ἀχνόκρινα κορίτσια σου τ' ἄμοιρα, τὰ λογιᾶζω ὡσά

Νερά ποῦ τ' ἄφισεν ἀπὸ καιρὸ στὸ βάλτον ἢ μπασά
Κι' ἀνέλπιστα στεκάμενα σαπίζουν.

* *

Τὸ αἷμα κορώνα σὲ ὕψωσε, — μὰ ἀγιάτρευτο τὸ μαρασμὸν
Σοῦ ἐστάλαξε στὰ χεῖλη. —

Καὶ ποιά ἢ ἀξία τώρα πιά, τὸ αἷμα ματαίων ἠρωϊσμῶν
Σὰ δὲ βολεῖ στὴ σάρκα σου τὴ σημερινή, τὸ γλυκασμὸν,

Τῆς θεραπείας τὸν ἄγγελο νὰ στείλῃ ; !

* *

Ὅποιος σ' ἀφήσει μιὰ βολὰ πίσω δὲ σοῦ ἔρχεται ξανά.

Μ' οὔδε καὶ μὲ τὸ ζῶρι,

Ἄλυσμονάει καὶ τ' ἀπαλὰ βελουδινά σου δειλινά

Καὶ τίς Βενετικές σου πριές, ποῦ ἄστρα σὲ ντυοῦνε γιορτινά

Πᾶσα νυχτιά, καυμένο φαροζῶρι !

ΝΙΚΟΣ ΠΡΟΕΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ «ΤΟΡΑ» ΜΑΣ (1)

Σὲ κάποιους σκλάβους τοῦ «Γκέττο» χαρισμένο

Μερонуχτὶς στὴν ἄκαρπη μελέτη βυθισμένοι,
Μὲ τὴ χλωμὴ σας τὴ θωριά ποῦ ἢ φτώχεια ὅλο μαραίνει,
Στ' ἀρχαγιασμένα σας «Ταλμοῦδ» τὰ παλαιῖκά σκυφοῖ,
Κι' ἢ σκλαβωμένη σας ψυχὴ μὲ πόθο ἀναζητεῖ
Νὰ βροῖ «τί γράφει τὸ **Τορά** μας».

Μὰ ὦ τυφλωμένε ἀπ' τὴν πιλιά, ξεθωριασμένη Πίστη.

Στοῦ Χρόνου τὸ περπάτημα — δὲν τὸνιώσες ; — ἐσβύστη

Ἡ Ἀρχαία λυχνία ; καινούργιο φῶς στὴ στρατά μας μπροστά!

Καὶ τὸ γοργοξετύλιμα τῆς Ζωῆς, πὰ δὲ ζητᾷ

Νὰ βροῖ «τί γράφει τὸ **Τορά** μας» !...

Παχύδερο τ' Ἀφεντικὸ — μυριόστομη Ὑδρα — ὦ φρίκη!

Θὰ σὲ βυζαίνει ἀλόφτανα στὴ «θεία» σου καταδίκη,

Κι' ἄθλιο συντριμμι, σκιᾶς κουρέλι ὀλημερίς θὰ ρέβει

Σκλάβα ἢ ψυχὴ σου ὥστόσο Αὐτὸς — μάθετο — δὲ γυρεῖ

Νὰ βροῖ «τί γράφει τὸ **Τορά** μας»

ὦ ἀδέρφι, ποῦ σὲ μάγεψε τ' ἀρχαῖο σου μεγαλεῖο,

Τῆς Ζωῆς νὰ ξεφυλλίσουμε τὸ ζωντανὸ βιβλίο

Ἔλα! Ἐκεῖ μέσα θενὰ βροῖς πυρογοραμμένο κάπ

— Μὲ τοῦ Δυνάστη τὸ ραβδί, μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ Ἐργάτη —

Φοιχτό, ποῦ δὲν τὸ γράφει τὸ **Τορά** μας.

ΙΟΥΛΙΟΣ ΣΥΓΓΟΥΛΙΕΡΟΣ

1) — ὉΜωσαϊκὸς καὶ γενικὰ ὁ θερησκευτικὸς Νόμος τῶν Εβραίων.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Η ΝΕΑ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΗ. Λογοτεχνικὲς μελέτες *Μ. Πετρίδη*

Ὁ γνωστὸς λογογράφος κ. Μιχ. Γ. Πετρίδης ἐκυκλοφόρησε τελευταία μιὰ σύντομη λογοτεχνικὴ μελέτη μὲ τὸν τίτλο «Ἡ νέα μας ποίηση».

Ὁ ποιητὴς καὶ ὅπως καὶ ὁ ἴδιος λέει, δὲ θέλει μὲ τὴ μελέτη του αὐτὴ οὔτε νὰ διαιτιῶσθαι οὔτε νὰ διαγράψῃ κανόνες τέχνης, γιατί ἔχει τὴ σωστὴν ἀντίληψη, ὅτι ποιητὲς δὲ μορφώνονται μὲ., συνταγές. Μὰ θέλει νὰ φέρει στὴ δημοσιότητα κάποιες γνώμες του, ποῦ ἂν γίνου ἀσπαστές, θὰ μπορέσουν νὰ δημιουργήσουν μιὰ τάση γιὰ τὴν παραγωγή λογοτεχνίας καθαυτὴ ἑλληνικῆς. Ἀξιεπαινετὴ ἢ προσπάθειά του, στὴν ἐποχὴ, ποῦ τὰ πιότερα νεοελληνικὰ ἔργα ἄφισαν τὸ «δρόμο» τῆς μεγάλης Τέχνης, ποῦ μᾶς τὸν ἔδειξε στοχαστικὸ, ὥστε νὰ φαίνονται περισσότερο σὰν ἀπομίμηση ἢ καὶ ἀπήχηση ἔργων ξένων λογοτεχνιῶν.

Κανένας δὲ θάρρηθῆ, ὅτι ἡ τέχνη, σὰν κοινωνικὸ φαινόμενο, παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξη τῶν κοινωνικῶν ὄρων τῆς ζωῆς. Μὰ ὁ συγγραφέας τῆς μελέτης θέλει νὰ μὴ μᾶς συνεπαίρνει τόσο εὐκόλα καὶ ἐπιπόλαια ὁ κούφιος ἐγθουσιμὸς γιὰ πράγμα α μετέωρα καὶ ἀστάθιστα, ὅπως εἶναι, τελευταία μάλιστα, οἱ ἐκδηλώσεις κάθε σχολῆς στὴν Τέχνη ποῦ λίγο θὰ κρατήσουν γιὰ νὰ δώσουν τόπο κι' αὐτὲς σ' ἄλλα χειρότερα ἐκφυλιστικὰ φαινόμενα.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ἐμεῖς οἱ νεοελληνεὶς ἀγνοήσαμε τὴν πραγματικὴ ὁμορφιά τοῦ αἰώνιου ἰδανικοῦ τῆς ἀρχαίας μας ποίησης, ποῦ οποιαδήποτε καὶ ἂν φανερωθῆ ἢ κοινωνικὴ ἐξέλιξη τοῦ κόσμου, θὰ μείνῃ αὐτὸ ἀθάνατο, γιατί γιατί εἶναι τὸ αἰώνιο, τὸ ἀπόλυτο **Καλόν**. Σ' αὐτὸ ὅμως φταεῖ ἢ παιδεία μας, τὰ σχολεῖα μας ποῦ ποτὲ δὲν μπόρεσαν νὰ μᾶς μνήσουν στὰ καλὰ γιὰ μυστήρια τοῦ κλασσικοῦ καλλιτεχνικοῦ λόγου. Κ' ἔτσι, φεύγοντας ὁ νέος ἀπὸ τὸ σχολεῖο μ' ἀποτροπιασμὸ φέρνει στὸ νοῦ τὴν ἀρχαία μας λογοεχρία καὶ τρέπεται σ' ὅτι ξένο θὰ γαργάλιζε τὴ φαντασία του καὶ τὸ αἴσθημά το·.

Ἔνα πράγμα ἀκόμη. Στὴν ποίησή μας τὴ νεοελληνικὴ λίγο θὰ βροῦμε τὴν ἐπίδραση, ποῦ ἀσχεῖ πάντα τὸ περιβάλλον γιατί ὅλοι μας σχεδὸν ζοῦμε σ' ἓνα ξένο, ψεύτικο φανταστικὸ περιβάλλον κάθε μας ἔργο λιπὸν εἶναι ψεύτικα ἐπηγεασμένο. Κ' ἓνα ἄλλο. Δὲν ἐμελετήσαμε βαθιὰ τὴν ἑλληνικὴ φύση, τὴν ἑλληνικὴ γῆ, ποῦ τόσα ἔχει νὰ μᾶς ἐμπνεύσει γιὰ τὴν ποίησή μας· κ' ἔτσι τὰ πιότερα ἔργα μας ὀμίζει κανεὶς πὼς γραφήκανε κάτω ἀπὸ τὸν ὀμιχλώδη οὐρανὸ λαῶν ὑπερβορείων, ποῦ ἀγνοήσαν τὴν ὁμορφιά καὶ τὴ ζωὴ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἡλίου μας τοῦ ζωοδότη.

Ὁ κ. Πετρίδης μὲ τὴ μελέτη του βάλλει στὴ θέση τους πολλὰ πράγματα ἄς τὴ διαβάσουν ὅσοι εὐλιπικρινὰ ἀγαποῦν καὶ λαχταροῦν μιὰ καλύτερη τύχη στὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ μιὰ δημιουργία καθαυτὴ νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Στ. Σπεράντσα: Ὁ ΜΠΑ·Υ·ΡΟΝ (Ἡ ζωὴ του καὶ τὸ ἔργο του) Ἀθήναι 1924

Ἔκδοση «Παντογνώστη»

Τὰ βιβλία πού τὸ περιεχόμενό τους εἶναι μιὰ βιογραφία, σπάνια δίνουν μιὰ δυνατὴ καλλιτεχνικὴ ἐντύπωση. Θάλεγε κανεὶς ὅτι ἡ ἀντιπαράθεσις τῶν λεπτομερειῶν τῆς ζωῆς τῶν καλλιτεχνῶν μὲ τὴν ἀγλὴ τῶν δημιουργημάτων τους, σηκώνει μιὰν αὐλαία, πίσω ἀπ' τὴν ὁποία ἠθέλαμε νὰ μαντεύουμε πράγματα πὺ ἀόριστα κι' ἴσως γι' αὐτὸ πὺ ὁμορφά. Ἐδῶ δὲ μπορεῖ βέβαια νὰ γίνῃ λόγος γιὰ τὰ βιβλία ἐκεῖ αὐτοῦ ἢ βιογραφία ἀποτελεῖ ἐν' ἀπλό πρόσχημα γιὰ μιὰ πλατύτερη καὶ βαθύτερη ἐξέταση μιᾶς ἱστορικῆς ἐποχῆς ἢ ἐνὸς συστήματος ἰδεῶν ὅπως λ. γ. στὸν ὑπέροχο ἐκεῖνο «Μάρκο Αὐρήλιο» τοῦ Ρε. ἀν. Ὅταν ὁμως ἡ βιογραφία ἀποτελεῖ τὴν οὐσία καὶ τὸ σκοπὸ ἐνὸς βιβλίου, τότε εἶναι, φαντάζομαι, ἕνα κα' ἄλλοτερο λογοτεχνικὸ εἶδος, πού ἡ ἐπιτυχία του ὀφείλεται, καὶ περισσότερες φορὲς, ὄχι στὸ καλλιτεχνικὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ στὴν περιέργεια τοῦ κοινοῦ, ὅπως συνέβη τώρα τελευταία μὲ τὸ περιλάλητο βιβλίο τοῦ γραμματέα τοῦ Ἀνατόλ Φρανς.

Κι' ὁμως κανένας κανόνας καὶ καμμιά λογικὴ δὲ μπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ ἕναν καλλιτέχνη ἀληθινὸ, νὰ δημιουργήσῃ ἕνα καλλιτέχνημα, ἐκεῖ πού οἱ ἄλλοι δὲ φτιάγουν παρὰ χρονογράφητα. Ὁ καλλιτέχνης ἔχει τὴ μαγικὴ δύναμη νὰ ἐξωρατῆ τὰ πὺ φτωχὰ πράγματα. νὰ πιάνῃ χῶμα καὶ νὰ τὸ κάνει χρυσάφι. Ποιὸς δὲ διάβασε μὲ βαθειὰ συγκίνηση καὶ π' ἴσως τὸ «Βίο τοῦ Μπετόβεν» τοῦ Ρομαίν Ρολλάν;

Δὲ θὰ ἦταν ὑπερβλὸν ἂν κατέλασσε κανεὶς ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὲς ἐξαιρέσεις καὶ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Σπεράντσα. Διαβάζεται ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος χωρὶς διακοπὴ, μ' ὄλο πού ἡ ποιητικὴ πέννα τοῦ συγγραφέα διάλεξε ἕνα ὁμαλότατο καὶ στερημένο ἀπὸ κάθε ἔξαρση, ἀφηγηματικὸ ὕφος. Ὁ κ. Σπεράντσα ἔχει γράψῃ ὅπως χρειαζόταν γιὰ ἕνα τέτοιο βιβλίο, καὶ σ' αὐτὸ ἴσως ὀφείλεται ἡ καλὴ ἐντύπωση πού ἀφίνει. Μὰ ἐκτὸς ἀπ' τὲς καθαρὰ λογοτεχνικὰς ἀρετὰς τοῦ βιβλίου, τὲς ἀρετὰς δηλαδὴ τοῦ ὕφους του, μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ κανεὶς ὅτι καὶ ὁ σκοπὸς του ἐπέτυχε: διότι μιὰ πλήρη ἐξιστόρηση τοῦ βίου τοῦ ποιητῆ, χωρὶς ὑπερβολικὴ συντομία, μὰ καὶ χωρὶς φορτικὰς λεπτομερεῖες. Ἡ ἀνάλυση τῶν ἔργων του εἶναι καμωμένη μὲ μιὰ ζηλευτὴ συντομία πού βρῖσκεται πολὺ μακρὰ ἀπὸ μιὰ βαθειὰ κριτικὴ ἀνατομία, πού δὲ θιγα ταίριαζε καθόλου μὲ τὸ χαρακτῆρα ἐὸς βιογραφικοῦ βιβλίου. Στὸ σύνολο δίνει τὴν εὐχάριστη ἐντύπωση τῆς πληρότητος καὶ τῆς ἀπόλυτης ἐνημερότητος, πού εἶναι ἱκανὴ νὰ φωτίσῃ καὶ τὸν πὺ ἀνίδει ἀναγνώστη, χαρίζοντάς του μαζὺ καὶ μιὰν ἀξιόλογη καλλιτεχνικὴ ἀπόλαυση.

MIX. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἡ Ταβέρνα. Αἰμ. Ζολᾶ Μετάφρ. Γ. Κότσικα. Τόμος Α'. Ἔκδοση Ζηκάκη.

Θέατρον. Γρ. Ξενοπούλου. Τόμος Β'. Ἔκδοση δευτέρα. Βιβλιοπ. «Ἐστίας» I. Κολλάρο.

Τὸ Κόκκινο καὶ Μαῦρο Σταντάλ. Μετάφρ. Π. Χάρη Τόμος β'. Ἔκδοση Ζηκάκη.

Γιάννης Σαβζῶθ Διηγήματα Β. Φρέρη.

Οἱ δυὸ Τελίλισες Διηγήματα Γιάννη Μουρέλου.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Δελτίο Ἐκπαιδ. Ὁμίλου Ἀρ. φύλ. 1—4.

Διανόηση Φύλλο Ἀπριλίου 1925.

Μουσικὰ Χρονικὰ Φύλλο Ιο.

Φιλολογικὰ Τετράδια Ἀπριλίου 1925.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀγγλικῆς κ. George Saranton Pannou παρακολουθεῖ τὰ ἔργα τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τὰ κρίνει στὰ περιοδικὰ The Saturday Heview of Literature, the Literary Heview of fhe N. Vork. Everiug Post καὶ The New York Bookman. Ὅστε οἱ συγγραφεῖς πού θέλουν νὰ κρίνονται τὰ ἔργα τους πρέπει νὰ στέλνουν ἕνα ἀντίτυπο στὴ διεύθυνσή του (Πατησίων 220).

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ Α. ΡΑΛΛΗΣ & Σ^{ΙΑ}

Ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν γραμμάτων

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Ἐπὶ τῆς λογοτεχνικῆς ὄλης

Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ—Σ. ΚΑΜΗΛΑΕΡΗΣ

ΕΤΟΣ Β' ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 6-7 ΜΑΡΤΙΟΣ-ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1925

ΑΥΓ. ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓ
Λ. ΑΝΤΡΕΓΙΕΦ
ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ
ΙΒΑΝ ΤΟΥΡΚΕΝΙΕΦ
Μ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ
ΑΝΡΥ ΝΤΕ ΡΕΝΙΕ
ΓΚΡΑΤΣΙΑ ΝΤΕΛΕΝΤΑ
ΠΩΛ ΒΕΡΑΔΙΝ
Γ. ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ.
ΙΣΑΝΤΡΟΣ ΑΡΙΣ
Ν. ΠΡΟΕΣΤΘΠΟΥΛΟΣ
ΓΟΥΛΙΟΣ ΣΥΡΡΟΥΛΙΕΡΟΣ
ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ
Μ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ "ΑΘΗΝΑ.,

ΓΡΦΕΙΑ 6-ΟΔΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ*6

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΙΠΛΟ ΔΡΧ. 5